

Міхаіл Спірідонав (Менск)

Беларусь на карце Вялікага Княства Літоўскага 1613 г.

Гісторыя населеных пунктаў – адна з актуальных праблемаў гісторычнай геаграфіі Беларусі*, асабліва “літоўскага” перыяду (другая палова 13 – 18 ст.) яе гісторыі, калі яна знаходзілася ў складзе Вялікага Княства Літоўскага, Рускага, Жамойцкага і (далей ВКЛ) [198, 202 і інш.]. Ступень вывучанасці гісторыі населеных пунктаў, перш за ўсё пачатковага этапу, і, у асноўным, сярэдніх малых, асабліва сельскіх паселішчаў, не адпавядае патрабаванням нашага часу. Так, у шырокіх вядомых “Беларускай савецкай энцыклапедыі” (Т. 1-12. Мінск, 1969–1975), слоўніках назваў населеных пунктаў Я.Н. Рапановіча [182-187], зборах помнікаў гісторыі і культуры [56-62] і выдадзеных кнігах-хроніках раёнаў серыі “Памяць” [165-175] гісторыя населеных пунктаў, да таго ж далёка не ўсіх, асвятляеца, на жаль, вельмі скрупа, фрагментарна, а іншы раз з істотнымі памылкамі. Напрыклад, гісторыя старажытнага мястэчка “Мосты” (цяпер вёскі Правыя Маstry і Левыя Маstry Маストоўскага раёна Гарадзенскай вобл.) Гарадзенскага павета прыпісана гораду Маstry – паселішчу, што ўзнікла толькі ў пачатку 20 ст. [191, 184; 176, 152; 218, 68; 219-220; 55, 234; 33, 75; 59, 248]. Першапачатковая ж гісторыя горада “Высокое” (цяпер г. Высоке Мазавецке, цэнтр павета Падляшскага ваяводства Рэспублікі Польшча) Дарагічынскага павета [22, 78; 23, 59; 190, 961-962, 972-976, 999-1000; 78, 188; 79; 80, 39, 58, 63; 253, 89, 221, 225] прыпісана мястэчку “Высокое” (цяпер горад Высокое Камянецкага раёну Берасцейскай вобл.) Берасцейскага павету [81, 80 адв. - 84 адв.; 192, 1199; 239, 92-93; 56, 202-204; 213, 84-85]. Мястэчка “Городец” (цяпер вёска Гарадзец – цэнтр сельсавета Быхаўскага раёну Магілёўскай вобл.) Аршанская павету існавала ўжо ў 16 ст., але ў адпаведнай кнізе-хроніцы памылкова сцвярджаеца, што гэта вёска “вядома з 18 стагоддзя...” [84, 213 адв. - 214; 47, 687; 197; 32, 29].

Нездавальнічае асвятленне першапачатковай гісторыі населеных пунктаў, асабліва сельскіх, абумоўлена, на наш погляд, не толькі нігілізмам былога афіцыйнай гісторыяграфіі ў адносінах да гісторычнай геаграфіі, але і ігнараваннем аўтарамі адпаведных працаў вялікага фонду разнастайных гісторычных крываў ВКЛ 15 – 16 ст. Менавіта ў гэтых крывах і адлюстравана першапачатковая пісьмовая гісторыя значнай колькасці населеных пунктаў Беларусі ўсіх тыпаў [196].

Адной з каштоўных крываў па гісторыі паселішчаў Беларусі з’яўляеца славутая арыгінальная карта “Вялікае Княства Літоўскае” (1:1 293 000). Яна была створана ў канцы 16 ст., упершыню надрукавана ў 1603 г. (перавыдадзена ў 1613,

* Тут і далей гэты тэрмін азначае сучасную тэрыторыю Рэспублікі Беларусь.

1631, 1635 і інш. гадах) на сродкі вядомага мецэната – магната пана Мікалая Крыштапа Радзівіла (“Радивіла”) Сіроткі (1549 – 1616 г.), князя Свяшчэннай Рымскай імперыі на Алышы і Нясвіжу, графа на Шыдлаўцы і Міры [237]. Шматработ прысвечана яе стварэнню, перавыданням, аналізу зместу і некоторым іншым пытанням, але высветлены яны далёка ня поўнасцю [234, 119; 76, 3-7; 239; 225, 47-51; 215; 217; 221, 75-136]. У прыватнасці, менш за іншыя пакуль вывучана істотнае і складнае пытанне аб ступені адпаведнасці карты тагачаснай рэчаінасці, г. зн. перш за ёсё ўсе ёсць рэпрэзентатыўнасці як гісторычнай крыніцы.

Адну з першых спробаў аналізу яе зместу ў такім аспекте зрабіў польскі гісторык Станіслаў Александровіч. Аднак ён, па сутнасці, усё звёў толькі да парыўнання колькасці мястэчак, якія абазначаны на карце, з адпаведнымі данымі іншых крыніцаў. Таму яго меркаванне, што карта дае “адносна дакладную карціну сеткі гарадскіх паселішчаў” ВКЛ [215, 61; 221, 114-125], з’яўляецца аднабаковым і недастатковым. Яно не закранае многіх іншых істотных аспектаў аналізу зместу карты. Да таго ж шэраг закранутых пытанняў даследчык вырашыў апрыёрна і нярэдка памылкова. Не вытрымлівае навуковай крытыкі і прынятая ім традыцыйная для польскай гісторычнай картографіі схема адміністрацыйна-терытарыяльнага дзялення ВКЛ пасля яго рэформы ў 1565 г. [218, 65-66]. Як сведчаць шматлікія крыніцы 16 ст., яна ў многіх месцах не адпавядае рэчаінасці.

Значна больш увагі гісторыі пасяленняў Беларусі надае “Энцыклапедыя гісторыі Беларусі” (Т. 1-6. Кн. 1. Мінск, 1993-2001). Аднак і яна з рознай ступенню паўнаты і дакладнасці адлюстроўвае мінулае амаль выключна гарадоў, гарадскіх і рабочых пасёлкаў, а таксама толькі тых вёсак, якія з’яўляюцца цэнтрамі сельсаветаў і калгасаў або саўгасаў.

У дадзеным даследаванні высвятляеца проблема рэпрэзентатыўнасці звес-так карты ВКЛ выдання 1613 г. пра населенныя пункты Беларусі. Мы карыстаємся шырокай копіяй перавыдання карты 1613 г. [76, № 13-16]. Менавіта гэта копія або яе фрагменты ў апошні час шырокая выкарыстоўваюцца ў якасці ілюстрацый у розных выданнях, аднак без крыніцазнаўчага аналізу яе зместу [212, дадатак; 213; 63, фарз.]. Дарэчы, варта адзначыць, што ў 1999 г. у Вільні быў выдадзены альбом у дзвюх частках рэпрадукцый сярэднявечных картаў ВКЛ, у т.л. і разглядаемай карты выданняў сярэдзіны 17 ст. [247. 1, 10-11].

Адным з найбольш каштоўных для гісторыкаў і краязнаўцаў элементаў зместу карты 1613 г. з’яўляюцца звесткі аб значнай колькасці населеных пунктаў ВКЛ у яго граніцах не толькі ў канцы 16 ст., але і да Люблінскай уніі 1569 г. Акрамя таго, на ёй абазначана і шмат населеных пунктаў суседніх дзяржаваў, асабліва Каралеўства Польскага. Па падліках С.Александровіча, усяго на карце маецца 1 020 населеных пунктаў. З іх 543 (53,2%) паказаны на тэрыторыі ВКЛ у граніцах канцы 16 ст., у тым ліку 357 змешчаны ўпершыню. Іх не было на розных папярэдніх картах, што адлюстроўвалі тэрыторыю ВКЛ. [215, 42, 50-51; 221, 105-106, 118-119]. Па нашых жа падліках, на карце абазначаны ўсяго 1 039 пасяленняў, у т.л. 544 ВКЛ (52,3% усіх)

[200, 65]. На тэрыторыі ж Беларусі, абсалютна большая частка якой у канцы 16 ст. знаходзілася ў складзе ВКЛ, а невялікая – у складзе Каралеўства Польскага і Рускага царства (гл. дадатак 2), па нашых падліках, абазначаны 342 населенныя пункты (32,9% усіх і 62,8% ВКЛ), калі не ўлічваць мястэчак Цімкавічы і Юр’ева, якія паказаны на карце двойчы*. Сярод 342 паселішчаў Беларусі, умоўныя знакі якіх ёсць на карце, у шасці мястэчак, на жаль, няма подпісаў іхназваў. На розных падставах мы з пэўнай мерай верагоднасці ідэнтыфікавалі і лакалізавалі іх як Адэльск, Гайна, Лоск, Сакаўшчына, Хоўхлава і Ятра [200, 65]. Калі ж улічыць, што паказаныя на карце “Mosty” цяпер лічацца двумя населенымі пунктамі (вёскі Левыя Масты і Правыя Масты Мастоўскага раёна), то выявішча, што на карце 1613 г. фігуруюць 343 населенныя пункты Беларусі**.

Каштоўнае сама по сабе адлюстраванне на карце 1613 г. значнай колькасці населеных пунктаў Беларусі цікавае і тым, што пэўнымі ўмоўнымі знакамі на ёй вызначаны іх тып (“вялікі горад”, “горад”, “мястэчка”, “сяло*** з панскім дваром”, г.зн. адміністрацыйна-гаспадарчым цэнтрам маёнтка), адміністрацыйнае і іншае значэнне (“горад ваяводскі”, “горад павятовы”, “горад судовы”, “рэзідэнцыя князя”, “рэзідэнцыя грэчаскага епіскапа”).

Пэўную цікаласць уяўляюць подпісы спаланізаваных і звычайна скажоных тагачасных “рускіх” назваў населеных пунктаў і форма іх напісання, а таксама магчымасць па абазначаных на карце граніцах дзяржаваў, ваяводстваў і паветаў, хаця і вельмі схематычна і недакладна, вызначыць адміністрацыйна-тэрытарыяльную прыналежнасць паселішчаў.

Дзякуючы такому багатаму зместу карты, ёю шырокі карыстаюцца, нягледзячы на тое, што да гэтага часу не даследавана шляхам крыніцнаўчага аналізу зместу яе прыналежнасць як гісторычнай крыніцы.

Каштоўнасць гісторычнай крыніцы абумоўлена галоўным чынам ступенню яе адпаведнасці тагачаснай рэчаіннасці. Значэнне карты ВКЛ 1613 г. як крыніцы па гісторыі населеных пунктаў Беларусі можна вызначыць толькі шляхам параннання ўсіх яе істотных харктарыстык населеных пунктаў (назва, тып паселішча, адміністрацыйнае і іншае значэнне, адміністрацыйна-тэрытарыяльная прыналежнасць) з адпаведнымі данымі іншых крыніцаў.

Неабходныя крыніцы збіраліся шмат гадоў у многіх фондах розных архіва-сховішчаў як Беларусі, так і іншых краінаў. Па колікі адна крыніца, як правіла, не мае ўсіх даных для ўсебаковай харктарыстыкі таго або іншага населенага пункта, для кожнага з 342 паселішчаў Беларусі, што абазначаны на карце 1613 г., мы выму-

* Тут і далей нашыя назіранні грунтуюцца на даных, якія згрупаваны ў дадатку 3.

** Адпаведныя падлікі Зіновія Капысцкага не вытрымліваюць навуковай крытыкі. Ён налічыў на карце 1613 г. толькі 312 населеных пунктаў Беларусі і, акрамя таго, даў вельмі недакладныя падлікі розных тыпаў паселішчаў [75, 22; 216, 416].

*** Адпаведныя лацінскія тэрмін карты мы пераклалі як сяло, таму што ў крыніцах 16 ст. вёскі абазначаюцца выключна тэрмінам “село”.

шаны былі шукаць па некалькі крыніцаў (да трох). Звычайна толькі сукупнасць даных менавіта некалькіх крыніцаў стварае магчымасць такой харэктарыстыкі. У выніку працяглых пошукаў сабраны фонд каля тысячы разнастайных па паходжанню, зместу і форме пісьмовых крыніцаў пераважна другой палаўіны 16 ст. Большасць іх выяўлена ў фондзе Метрыкі ВКЛ – архіве галоўным чынам канцылярыі вялікіх князёў літоўскіх, якая захоўваецца ў Расейскім дзяржаўным архіве старажытных актаў ў Маскве. Некаторыя з гэтых крыніцаў былі апублікованы толькі ў апошнія гады [77; 199; 201; 202; 206; 207; 208]. Даныя розных крыніцаў дазволілі выясветліць амаль усе асноўныя пытанні харэктарыстыкі большасці (299 або 87,4%) населеных пунктаў Беларусі, якія азначаны на карце ВКЛ 1613 г. На жаль, поўнасцю задачу забеспечэння дадзенага даследавання адпаведнымі крыніцамі пакуль што вырашыць не ўдалося. У прыватнасці, аб пяці паселішчах (“Gorcislaw”, “Kiżczyn”, “Leśniczkipriewos”, “Osiṁhorodok” і “Radziwiłlow”) ніякіх звестак пакуль адшуканы не ўдалося, а для 41 (12%) паселення даных пра іх тып у выкарыстаных намі крыніцах не аказалася [200, 65-66].

Адной з самых складаных задач пры вывучэнні карты 1613 г. з’яўляецца таксама ідэнтыфікацыя і лакалізацыя часткі населеных пунктаў, асабліва тых, якіх няма ні на адной з існуючых тапаграфічных і гістарычных картаў, ні ў адным з адпаведных слоўнікаў і спісаў населеных пунктаў (“Gorcislaw”, “In iow”, “Suchodolce” і інш.). Задача ўскладняецца і тым, што назвы населеных пунктаў падписаны на карце лацінскім і літарамі, як правіла, значна скажоныя (“Bohomecz” замест “Бобыничы”, “Wiuzenne” – “Верхнєе”, “Dozarzi” – “Домжеричи” і інш.). Тут, дарэчы, трэба падкрэсліць, што такая форма назваў значайнай часткі населеных пунктаў Беларусі наогул істотна адрозніваецца ад іх звычайных тагачасных “рускіх” назваў, якія шырока ўжываліся ў афіцыйных і прыватных актах 16 ст. (“Osmiana” замест “Ошмана”, “Bressici” – “Берест’е”, “Grodnno” – “Городно”, “Minsk” – “Менск” і г.д., гл. дадатак 3). Тым не менш, пры дапамозе разнастайнай літаратуры і картаў усе населеныя пункты карты, акрамя “Gorcislaw”, удалося ідэнтыфікація і лакалізація, хоць іншы раз і гіпатэтычна*.

Як ужо адзначалася, у Беларусі паказаны 342 тагачасныя населеныя пункты. 24 (7%) з іх вызначаны як “гарады”. Большую частку іх (14) складаюць цэнтры ваяводстваў і паветаў. Аднак сярод такіх гарадоў чамусыці няма цэнтра ваяводства Мсціслава, які памылкова значыцца як мястэчка. Не адпавядае рэчаіснасці і тое, што цэнтр павету Ашмана (Ашмяны) паказаны як цэнтр ваяводства, а паветовы цэнтр Пінск – толькі як “рэзідэнцыя грэчаскага епіскапа”. Двум жа дзяржаўным гарадам (Барысаў і Магілёў), якія не выконвалі дзяржаўных адміністрацыйных функцый, аўтары карты беспадстаўна прыпісалі такія.

Вельмі няпоўна і тэндэнцыйна на карце адлюстравана роля прыватных гарадоў як цэнтраў буйных уладанняў. Асаблівая ўвага ўделена, у прыватнасці, рэ-

* Аўтар шчыра ўдзячны Г.Брэгеру і В.Насевічу за кансультацыі ў час напісання гэтай работы.

зідэнцыі самога М.К.Радзівіла – Нясвіжу, а таксама Слуцку – рэздэнцыі князёў Слуцкіх, які ў 1600 г. у выніку шлюбу Я.М.Радзівіла з адзінай спадкаемтай гэтага рода князёўнай С.Ю.Алелькаўнай-Слуцкай таксама апынуўся ў складзе латы-фундый біржанская лінія роду Радзівілаў. З некалькіх рэздэнцый праваслаўных епіскапаў у Беларусі паказаны толькі Пінск [215, 56-57; 221, 121-124, 128-129].

Такім чынам, гарады Беларусі канца 16 ст. на карце 1613 г. адлюстраваны з істотнымі памылкамі. Варта таксама дадаць, што ў сувязі з tym, што ў пісьмовых крыніцах 16 ст. тэрміны для абазначэння паселішчаў гарадскога тыпу, асабліва сярэдніх і малых па колькасці жыхароў, ужывающа часта недакладна, альтэрнатыўна, проблема крэтычнай вызначэння гарадоў, як і мястэчак, ВКЛ у гісторыяграфіі застаецца дыскусійнай [75, 14-28; 37, 32-41].

Асноўны змест карты ВКЛ 1613 г. складаючы мястэчкі – аграрна-рамесна-гандлёвыя паселішчы. У Беларусі іх паказана 292, г.зн. 85,4% усіх яе населеных пунктаў, што маюцца на карце. С.Александровіч мяркуе, што гэта складае толькі 70% усіх існаваўшых у той час мястэчак. На яго думку, на карце абазначаны “усе сярэднія і вялікія мястэчкі”, а “малыя і дробныя ў многіх выпадках пратушчаны” [221, 119]. Аднак пры цяперашнім становішчы не ўдалося. Але ж большасць мястэчак карты вядома з крыніцаў папярэдняга часу, і, такім чынам, карта дадаткова пацвярджае іх існаванне ў канцы 16 ст.

Звесткі карты 1613 г. пра мястэчкі Беларусі каштоўныя ў многіх адносінах. Перш за ёсё трэба адзначыць, што карта інфармуе аб шэрагу мястэчак Беларусі, пра якія да гэтага часу даных у іншых крыніцах адшукаць не ўдалося. Але ж большасць мястэчак карты вядома з крыніцаў папярэдняга часу, і, такім чынам, карта дадаткова пацвярджае іх існаванне ў канцы 16 ст.

Аднак аднясенне складальнікамі карты дваццаці шасці паселішчаў да мястэчак пярэчыць даным іншых крыніцаў адпаведнага часу. Сёламі былі: “Городище” – “Нородзівіссе”, “Пуховичы” – “Puchowicze”, “Шацк” – “Szack” і інш. Разам з tym варта падкрэсліць, што пяць мястэчак, аб якіх маюцца звесткі ў іншых крыніцах, на карце памылкова абазначаны як сёлы: “Аntonовичы” – “Antonow”, “Богушевичы” – “Bogusiewice”, “Княжицы” – “Kniazyze”, “Очіжа” – “Oczysza” і “Шупени” – “Supienno”.

Варта падкрэсліць і тое, што частка існаваўшых мястэчак па невядомых прычынах не знайшла адлюстравання на карце: “Белавичи”, “Голубичи”, “Деречин” і інш. Пакуль што па прычыне адсутнасці поўных даных меркаваць аб колькасці такіх мястэчак дакладна немагчыма.

Цікавым анахранізмам карты 1613 г. з’яўляецца тое, што на ёй абазначаны як мястэчкі некалькі замкаў (“городов”), якія былі пабудаваны расейцамі на захопленых землях ВКЛ у гады Інфлянцкай (Лівонскай) вайны (1558 – 1583 гг.). Аднак у 1579 г., калі апошня вyzvaliся ад акупантаў, некаторыя з гэтых замкаў былі разбураны. Да часу стварэння карты на месцы адных захаваліся толькі замчыш-

чы ("Сокол" – "Sokol"), на месцы іншых або калі іх працягвалі існаваць сёлы ("Козяны" – "Kosian", "Нешерда" – "Nießezerdo", "Ситно" – "Sitno", "Туровля" – "Turowla"), а не мястечкі.

Такім чынам, далёка не ўсе звесткі карты 1613 г. аб мястечках Беларусі адпавядоўца тагачаснай рэчаіснасці і таму выкарыстоўваць іх неабходна крытычна.

На карце ВКЛ 1613 г. па невядомаму прынцыпу адбору з вялікай колькасці сёлаў з панскімі дварамі, аб існаванні якіх вядома са шматлікіх крыніц 16 ст., у Беларусі абазначаны толькі 26 або 7,6% усіх яе населеных пунктаў, што маюцца на гэтай карце. Як ужо адзначалася, некалькі з іх у сапраўднасці былі мястечкамі.

Найбольш распаўсюджаная ў Беларусі ў эпоху феадалізму форма паселішчаў – сяло – па прычыне іх шматлікасці і недастатковага маштабу карты адпостравана на ёй у вельмі аблежаванай колькасці.

Адным з істотных элементаў зместу карты з'яўляюцца таксама дзяржаўныя граніцы ВКЛ, а таксама граніцы яго ваяводстваў і паветаў. Гэта дазваляе вызначыць адміністрацыйна-тэрытарыяльную прыналежнасць населеных пунктаў. Аднак па прычыне таго, што яны абазначаны схематычна, няпойнасцю і ў значнай меры памылкова, паказаная на ёй адміністрацыйна-тэрытарыяльная прыналежнасць значнай колькасці населеных пунктаў Беларусі не адпавядае рэчаіснасці.

Такім чынам, карта ВКЛ 1613 г. з'яўляецца вельмі каштоўнай крынічай па гісторыі населеных пунктаў Беларусі. Аднак, як было паказана, карыстацца ёю можна толькі з улікам адзначаных шматлікіх істотных недахопаў. Гэтыя недахопы ў пэўнай ступені ўлічаны ў складзенай намі карце "Беларусь в конце 16 в." [197].

Карта ВКЛ 1613 г. у якасці і ілюстрацыі, і крыніцы па гісторыі населеных пунктаў Беларусі можа і павінна шырока выкарыстоўвацца, хаця і асцярожна, пры асвяленні далёкага мінулага нашай Бацькаўшчыны.

Нашы назіранні ў пэўнай ступені маюць папярэдні характар, бо некаторыя пытанні рэпрэзентатыўнасці карты ВКЛ 1613 г. пакуль што выясняліць канчаткова не ўдалося.

Заўвагі да дадаткаў

Да артыкула ў якасці неабходных частак даследавання прыкладзены пяць дадаткаў: 1 – Карта: Беларусь на карце ВКЛ 1613 г.; 2 – Спіс населеных пунктаў Беларусі, што абазначаны на карце ВКЛ 1613 г., з дадатковымі гістарычнымі данымі; 3 – Табліца: Спаланізаваныя назвы населеных пунктаў Беларусі, якія абазначаны на карце ВКЛ 1613 г.; 4 – Пераклад з лацінскай мовы на беларускую назваў некаторых іншых геаграфічных хаб'ектаў, а таксама надпісаў-каментарыяў, што маюцца на карце ВКЛ 1613 г.; 5 – Пераклад з лацінскай мовы [228, 302-304] на беларускую кароткага апісання ВКЛ, напісанага адным з асноўных стваральнікаў дадзенай карты польскім географам Томашам Макоўскім з мэтай аভвергнучы

распаўсюджаныя ў тагачаснай Заходній Еўропе памылковыя ўяўленні аб гэтай краіне. Апісанне ВКЛ змешчана ў ніжній частцы другога і некаторых пазнейшых выданняў карты [221, герод. 15; 222].

На карце “Беларусь на карце ВКЛ 1613 г.” (дадатак 1) тып усіх населеных пунктаў паказаны ў адпаведнасці з крыніцай – картай 1613 г., а ўсе астатнія элементы яе зместу даюцца на аснове вышэй названай нашай карты “Беларусь в конце 16 в.”.

У “Спісе населеных пунктаў Беларусі, што абазначаны на карце ВКЛ 1613 г., з дадатковымі гісторычнымі данымі” (дадатак 2) прыводзяцца наступныя звесткі:

I. Нумары па парадку: 1 – у адпаведнасці з беларускім алфавітам; 2 – у дужках – паводле табліцы “Спаланізаваныя назвы населеных пунктаў Беларусі, што абазначаны на карце ВКЛ 1613 г.” (дадатак 3).

II. Даныя аб сучасным становішчы населеных пунктаў паводле слоўніка Я.Н. Рапановіча (182 – 187): 1 – назва на беларускай мове; 2 – назва на рускай мове; 3 – індэкс трапецыі карты “Беларусь на карце ВКЛ 1613 г.” (дадатак 2), у якой размешчана дадзеная пасяленне; 4 – тып населенага пункта (в. – вёска, г. – горад, г.п. – гарадскі пасёлак, м. – мястэчка, п. – пасёлак, р.п. – рабочы пасёлак, с. – сяло); 5 – раён, на тэрыторыі якога знаходзіцца ці знаходзіўся населены пункт. У тых выпадках, калі ідэнтыфікаваць і лакалізаваць населены пункт дакладна пакуль што не ўдалося, г.зн. атаясмленне гісторычнага паселішча з сучасным выклікае пэўныя сумненні, гэтым даным папярэднічае заўвага “верагодна” (вер.).

III. Асноўныя даныя з адной або некалькіх пісьмовых крыніц пераважна другой паловы 16 ст. аб адпаведным населеным пункце: 1 – год; 2 – гісторычная назва на тагачаснай “рускай” мове, г.зн. у адпаведнасці з формай яе напісання ў крыніцы; 3 – тып населенага пункта, а пры адсутнасці такіх даных – заўвага “звестак няма”; 4 – адміністрацыйна-тэрытарыяльная прыналежнасць (вядомства або павет); 5 – спасылка на крыніцу. Калі ж у крыніцах 16 ст. ніякіх звестак аб населеным пункце нам выявіць не ўдалося, замест гісторычных даных зроблена заўвага “даных у крыніцах 16 ст. мы пакуль што не знайшли”. Такім паселішчамі з’яўляюцца, як мы мяркуем, сучасныя Асінагарадок, Кішчына Слабада, Перавоз, Страбарысаў, а таксама невядомы Гарціслаў.

IV. Асноўныя звесткі, калі яны ёсць, аб населеных пунктах паводле даследавання С.Александровіча [218, 67-89]: 1 – нумар паводле адпаведнай табліцы; 2 – год заснавання мястэчка (у такіх выпадках год памечаны знакам “*”) або першага ўзгадвання населенага пункта як горада ці мястэчка ў крыніцах 15 – 16 ст., 3 – абазначаны або не абазначаны населены пункт на яго адпаведных картах [219-220].

У неабходных выпадках у канцы артыкулаў робяцца крытычныя заўвагі на конт памылковых меркаванняў С.Александровіча.

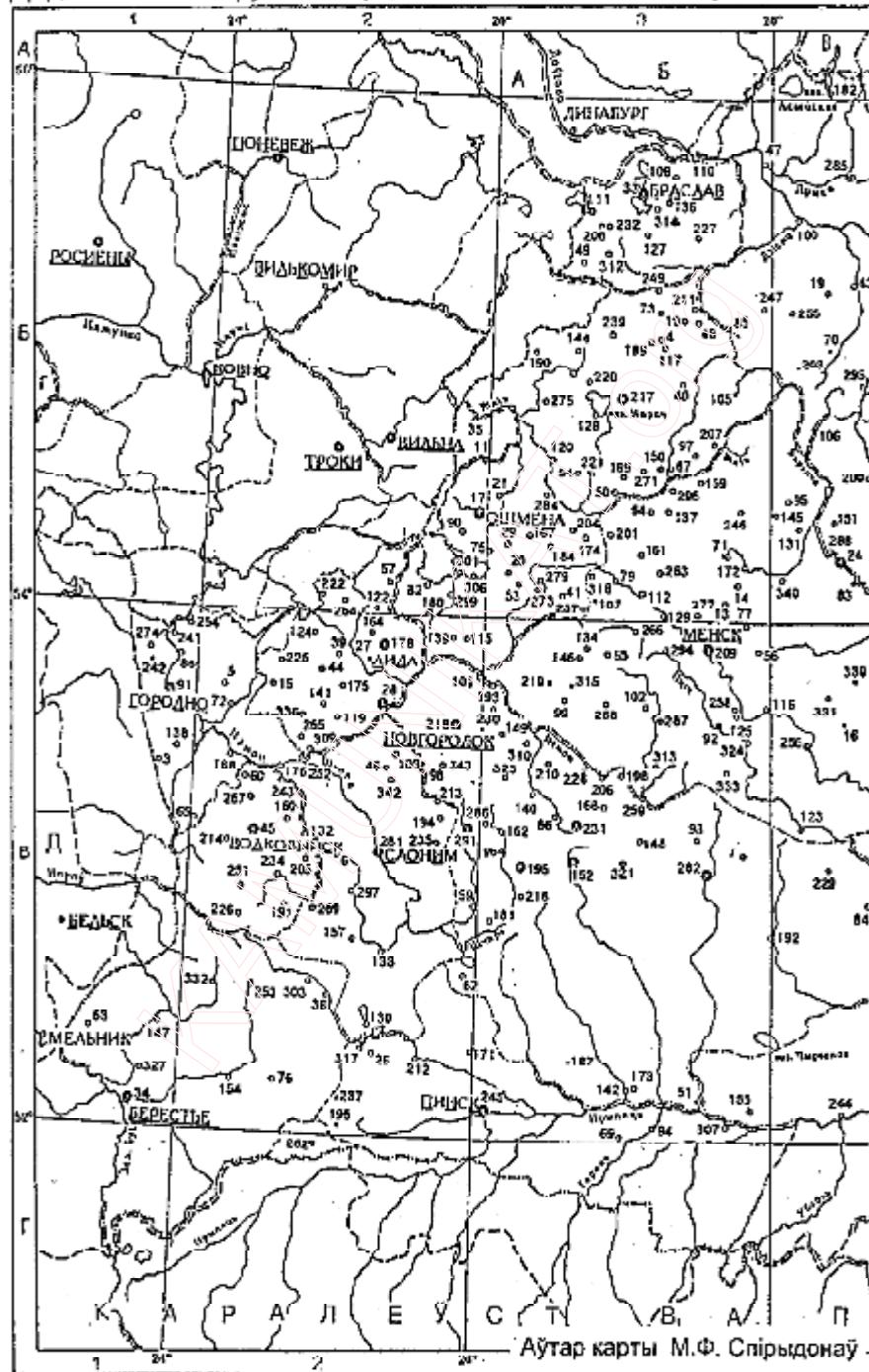
У якасці дадатковых (спасылочных) артыкуалаў у гэты спіс уключаны таксама тыя тагачасныя “рускія” назвы населеных пунктаў, якія прыводзяцца ў яго гісторычнай частцы (III), але ў выніку іх паланізацыі, русіфікацыі і беларусізацыі або

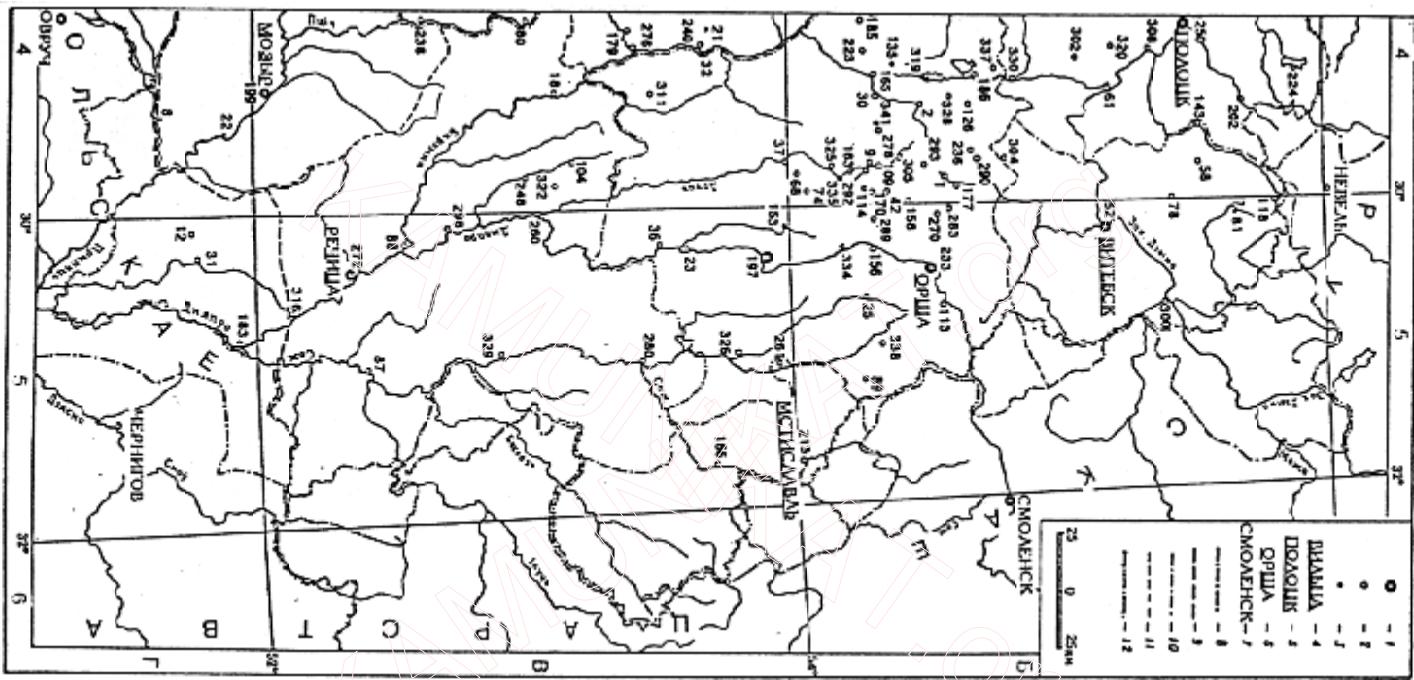
перайменавання ў і іншых прычынаў прыкметна адрозніваюцца ад сучасных: “Дрыса”, “Менск”, “Новагородок” (“Новгородок”, “Новогородок”), “Пропойск”, “Рожаная”, “Свержень” і інш.

Каб пры азнямленні з картай ВКЛ 1613 г. хутчэй высветліць, які менавіта населены пункт Беларусі на ёй абазначаны, да артыкула дадаецца таксама табліца “Спаланізаваныя назвы населеных пунктаў Беларусі, што абазначаны на карце ВКЛ 1613 г.” (дадатак 3). Тут маюцца: 1 – парадкавы нумар (па лацінскаму алфавіту); 2 – спаланізаваная назва, напісаная на карце лацінскім літарамі; 3 – індэкс трапецыі карты “Вялікае княства Літоўскае. 1613 г.” (дадатак 1, укладыш), у якой размешчана дадзеная паселішча; 4 – тып населенага пункта паводле карты 1613 г.; 5 – сучасная беларуская назва; 6 – сучасная руская назва; 7 – сучасны раён; 8 – парадкавы нумар населенага пункта па папярэдняму спісу (дадатак 2).

Дадзены артыкул заканчваецца спісам “Крыніцы і даследаванні”. У ім у алфавітным парадку пералічаны ўсе тыя публікацыі крыніцаў, даследаванні, гісторычныя і тапаграфічныя карты, слоўнікі і спісы населеных пунктаў, а таксама розныя архівасховішчы, адпаведныя матэрыялы якіхмы выкарысталі ў гэтым аналізе карты ВКЛ 1613 г. На яго абапіраюцца нашы спасылкі ва ўсіх частках артыкула. Спасылкі на старонкі або стаўбцы розных выданняў, а таксама на аркушы архіўных хадзінак захавання спецыяльца не агаворваюцца. Але ў шэрагу выпадкаў больш мэтазгоднымі мы лічым спасылкі не на старонкі археаграфічных зборнікаў, а на нумары апублікованых апошніх крыніцаў. Гэта адзначана ў канцы адпаведных пазіцый спіса.

Дадатак 1. Беларусь на карце Вялікага княства Літоўскага 1613 г.

Умоўныя абазначэнні. Населеныя пункты:

- а. Па тыпу паселішча (паводле карты 1613 г.): 1 – гарады; 2 – мястечкі; 3 – сёлы.
 б. Па адміністрацыйнаму значэнню: 4 – сталіца Вялікага княства Літоўскага (ВКЛ); 5 – цэнтры ваяводстваў ВКЛ; 6 – цэнтры паветаў ВКЛ; 7 – цэнтры адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак за межамі ВКЛ. Граніцы па стану на 1600 г.: 8 – Рэчы Паспалітай і Рускага царства; 9 – ВКЛ і каралеўства Польскага ў складзе Рэчы Паспалітай; 10 – ваяводстваў ВКЛ; 11 – паветаў ВКЛ. 12 – Сучасныя дзяржаўныя граніцы. Літарамі на карце абазначаны тэрыторыі: А – Курляндскага і Земгальскага герцагстваў; Б – Задзвінскага княства; В – Рускага царства; Г – Прускага герцагства; Д – каралеўства Польскага. (Карту склаў Міхал Спрыдонаў; аформіла Людміла Міхайлоўская)

ДАДАТАК 2

Спіс населеных пунктаў Беларусі, што абазначаны на карце ВКЛ 1613 г., з дадатковымі гісторычнымі данымі

- 1 (193). АБОЛЬЦЫ, ОБОЛЬЦЫ, Б–4, в., Талачынскі. **1543**, Обольцы, звестак няма, Аршанскі (223, 276). **1556**, Обольцы, звестак няма (107, 641 адв.–642 адв.). **1571**, Обольцы, звестак няма, Аршанскі (49, 113–113 адв.). **1589**, Обольцы, м. (97, 88–88 адв.). № 242, **1539**, абазначаны.
 - 2 (127). АБЧУГА, АБЧУГА, Б–4, в., Крупскі. **1602**, Красны Стан, м., Аршанскі (54, 2). № 526, **канец XVI***, абазначаны.
 - 3 (339). Вер., АДЭЛЬСК, ОДЕЛЬСК, В–1, м., Гродзенскі. **1580**, Одельск, м., Гародзенскі (177, 236). № 66, да **1492**, абазначаны. Паводле С. Александровіча, гэта мястэчка на карце 1613 г. не абазначана.
 - 4 (213). АЖУНЫ, ОЖУНЫ, Б–3, в., Пастаўскі. **1575**, ОЖУНИЧИ, звестак няма, Ашмянскі (154, 429–430 адв.). № 607, **1613**, абазначаны.
 - 5 (90). АЗЁРЫ, ОЗЁРЫ, В–2, в., Гродзенскі. **1597**, Озеры, м., Гародзенскі (119, 312). № 124, **1518**, абазначаны.
 - 6 (89). АЗЯРНІЦА, ОЗЕРНИЦА, В–2, в., Слонімскі. 1584, Озерница, м., Слонімскі (114, 229–240). № 307, **1559**, абазначаны.
 - 7 (198). АМГОВІЧЫ, ОМГОВИЧИ, В–3, в., Слуцкі. **1559**, Омговичи, с., Наўгародскі (127, 97). № 600, **1613**, абазначаны.
 - 8 (1). АНТОНАЎ, АНТОНОВ, Г–4, в. Нараўлянскі. **1595**, Антоновичы, вер., м., Мазырскі (100, 518).
- АНТОНОВИЧЫ гл. Антонаў
- 9 (200). АРАВА, АРАВА, Б–4, в., Круглянскі. **1600**, Орева, звестак няма, Аршанскі (26, 4). № 601, **1613**, абазначаны.
 - 10 (203). АСІНАГАРОДОК, ОСІНОГОРОДОК, Б–3, в., Пастаўскі. Даныху крыніцах XVI ст. мы пакуль што не знайшли. № 603, **1613**, абазначаны.
 - 11 (209). АСТРАВЕЦ, ОСТРОВЕЦ, Б–2, г.п., Астравецкі. **1549**, Островец, м. (106, 205, 207). **1567**, Островец, звестак няма, Віленскі (192, 454, 457, 550 і інш.). **1582**, Островец, м. (52). **1600**, Островец, м., Віленскі (155, 1282–1285 адв.). № 605, **1613**, абазначаны.
 - 12 (207). АСТРАГЛЯДЫ, ОСТРОГЛЯДЫ, Г–5, в., Брагінскі. **1574**. Остроглядовичи, звестак няма, Кіеўскі (141, 19).
 - 13 (81). АСТРАШЫЦКІ ГАРАДОК, ОСТРОШЫЦКІЙ ГОРОДОК, Б–3, м., Мінскі. 1590, горадок Острожчицкій, Острожчичи, Острошицы, м., Менскі (20, 442, 445, 460 і інш.). № 556, **1613**, абазначаны.
 - 14 (206). АСТРОШЫЦЫ, ОСТРОШЫЦЫ, Б–3, в., Лагойскі. **1598**, Острожчицы, Острошицы, с., Менскі (14, 165, 167). № 477, **1590**, абазначаны. С.Александ-

ровіч спасылаецца на крыніцу, у якой у сапраўднасці фігуруюць не Астрошыцы, а Астрашыцкі Гарадок. Іншы польскі гісторык К.Пяткевіч без неабходных аргументаў таксама памылкова атаясаміў гэтае паселішча з Астрашыцкім Гарадком (243, 84, 89, 91, 95–96, 114–115, 192).

15 (210). АСТРЫНА, АСТРЫНА, В–2, г., Шчучынскі. **1586**, Оstryна, м., Лідскі (115, 67–69). № 62, **1487**, абазначаны.

16 (194). АЧЫЖА, ОЧИЖА, В–4, в., Чэрвенскі. **1585**, Очижа, м., Менскі (118, 20 адв.–22 адв.). **1593**, Очижа, м., Менскі (Б. 588. 2.3: 12–15).

17 (205). АШМЯНЫ, ОШМЯНЫ, Б–2, г., Ашмянскі. **1566**, Ошмена, г., Ашменскі (80, 79), № 51, **1481**, абазначаны.

БАБІЧИ гл. Барбара.

18 (14). БАБРУЙСК, БОБРУЙСК, В–4, г., Бабруйскі. **1594**, Бобруйск, м., Рэчыцкі (100, 676–677). № 212, **1534**, абазначаны.

19 (16). БАБЫНЧЫ, БОБЫНИЧИ, Б–4, в., Полацкі. **1570**, Бобыничы, звестак няма, Полацкае (45, 1652–1653). **1627**, Бобыничы, м., Полацкае (67, 32). № 535, **1613**, абазначаны.

20 (15). БАГДАНАЎ, БОГДАНОВ, Б–3, в., Валожынскі. **1602**, Богданов, м., Ашменскі (246, 36). № 321, **1563***, абазначаны.

21 (17). БАГУШЭВЧЫ, БОГУШЕВИЧИ, В–4, в., Бярэзінскі. **1589**, Богушевичи, м., Менскі (98, 177 адв.–178 адв.). № 465, **1588***, абазначаны.

БОЛОТНИКИ гл. Воранава.

22 (2). БАРБАРАЎ, БАРБАРОВ, Г–4, в., Мазырскі. **1558**, Бабичи, с., Мазырскі (27, 85).

23 (3). БАРКАЛАБАВА, БАРКАЛАДОВО, В–5, в., Быхаўскі. **1599**, Баркулабов, м., Аршанскі (179, 184 і інш.). № 352, **1567***, абазначаны.

24 (18). БАРЫСАЎ, БОРИСОВ, Б–4, г., Барысаўскі. **1600**, г., Аршанскі (145, 134 адв., 190–191 адв., 614 адв.–615 і інш.). № 3, **1396**, абазначаны.

25 (4). БАСЯ, БАСЯ, Б–5, в., Горацкі. **1590**, Бася, звестак няма, Аршанскі (20, 481). № 530, **1613**, абазначаны.

26 (6). БЕЗДЗЕЖ, БЕЗДЕЖ, В–2, в., Драгічынскі. **1614**, Бездеж, м., Пінскі (14, 209). № 336, **1561**, абазначаны.

27 (7). БЕЛАГРУДА, БЕЛОГРУДА, В–2, в., Лідскі. **1567**, Белагруд, звестак няма, Лідскі (192, 469).

БЕЛИЦА гл. Старая Беліца.

28 (10). БЕЛИЦА, БЕЛИЦА, В–2, в., Лідскі. **1564**, Белица, м., Лідскі (42, 855–858). № 33, **1486**, абазначаны.

БЕЛЬЙ ГРОДОК гл. Замачак.

БЕЛЬМАКОВИЧИ гл. Замачак.

БЕРЕЗОЯ гл. Бяроза.

БЕРЕСТОВИЦА гл. Вялікая Берастовіца.

БЕРЕСТЬЕ гл. Брэст.

- 29** (11). БЛЮЦІШКІ, БІЮТИШКИ, Б–3, в., Ашмянскі. **1572**, Бютишки, звестак няма, Ашменскі (111, 484–486). № 533, **1613**, абазначаны.
- 30** (13). БОБР, БОБР, Б–4, г.п., Крупскі. **1573**, Бобр, м., Аршанскі (13, 11). № 381, да **1572***, абазначаны.
- 31** (19). БРАГІН, БРАГІН, Г–5, г.п., Брагінскі. **1574**, Брягин. м., Кіеўскі (201, 196).
- 32** (22). БРАДЗЕЦ, БРОДЕЦ, В–4, в., Бярэзінскі. **1592**, Бродец, с., Аршанскі (53, 19–22).
- 33** (20). БРАСЛАЎ, БРАСЛАВ, Б–3, г., Браслаўскі. **1566**, Braslaw, г., Braslaўskі (80, 79). № 10, да **1424**, абазначаны.
- 34** (21). БРЭСТ, БРЕСТ, В–1, г., Брэсцкі. **1565**, Берестье, г., Берасцейскі (88, 103–109). № 2. **1390**, абазначаны.
- 35** (25). БЫСТРЫЦА, БЫСТРИЦА, Б–2, в., Астравецкі. **1593**, Быстрица, м., Віленскі (100, 443–443 адв.). № 226, **1537**, абазначаны.
- 36** (24). БЫХАЎ, БЫХОВ, В–5, г., Быхаўскі. **1598**, м., Аршанскі (47, 686). № 297, **1551–1556**, абазначаны.
- 37** (8). БЯЛЫНІЧЫ, БЕЛЫНИЧИ, В–4, г.п., Бялыніцкі. 1579, Бельничи, м., Аршанскі (112, 220–222 адв.). № 531, **1613**, абазначаны.
- 38** (5). БЯРОЗА, БЕРЁЗА, В–2, г., Бярозаўскі. **1610**, Береза, м., Берасцейскі (17, 90). № 162, **1507–1525***, абазначаны.
- 39** (306). ВАВЕРКА, ВАВЕРКА, В–2, м., Лідскі. **1570**, Ваверка Великая, м., Лідскі (16, 638). № 372, **1570**, абазначаны.
- 40** (315). ВАЛКАЛАТА, ВОЛКОЛАТА, Б–3, в., Докшыцкі. **1583**, Волколата, звестак няма, Ашменскі (114, 1–2 адв.). № 658, **1613**, абазначаны.
- 41** (319). ВАЛОЖЫН, ВОЛОЖИН, Б–3, г., Валожынскі. **1614**, Воложин, м., Ашменскі (133, 313–314). № 281, **1551**, абазначаны.
- 42** (322). ВАРАНЦЭВІЧЫ, ВОРОНЦЕВІЧИ, Б–4, в., Талачынскі. **1600**, Воронцевичи, звестак няма, Аршанскі (145, 1112–1114 адв.). № 660, **1613**, абазначаны.
- 43** (321). ВАРОНІЧЫ, ВОРОНИЧИ, Б–4, в., Полацкі. **1601**, Вороноч, Воронич, м., Полацкае (27, 73). № 396, **1563–1573***, абазначаны.
- 44** (305). ВАСІЛІШКІ, ВАСИЛИШКИ, В–2, в., Щучынскі. **1581**, Василишки, м., Лідскі (96, 15 адв.–16). № 56, **1486**, абазначаны.
- 45** (316). ВАЎКАВЫСК, ВОЛКОВЫСК, В–2, г., Ваўкаўскі. **1566**, Волковыск, г., Ваўкаўскі (80, 79). № 58, **1486**, абазначаны.
- 46** (304). ВЕНЗАВЕЦ, ВЕНЗОВЕЦ, В–2, в., Дзятлаўскі. **1583**, Везовец, м., Слонімскі (156, 95, 108). № 390, **1583**, абазначаны; № 653, **1613**, абазначаны. У табліцы і на карце С. Александровіча “Вензавец” памылкова фігуруе двойчы. Але Везовец інвентару 1583 г. і Узлавец карты 1613 г. – адзін і той жа населены пункт.
- 47** (57). ВЕРХНЯДЗВІНСК, ВЕРХНЕДВІНСК, Б–3, г., Верхнядзвінск. **1577**, Дрыса, м., Полацкае (89, 51–52). № 316, **1562**, абазначаны.
- 48** (313). ВЕРХНЯЕ, ВЕРХНЕЕ, Б–3, в., Глыбоцкі. **1589**, Верхнее, звестак няма, Ашменскі (246, 10). № 268, **1546***, не абазначаны; № 654, **1613**, абазначаны. У

- артыкуле С.Александровіча Верхняе памылкова фігуруе двойчы, аднак у абодвух выпадках звесткі сапраўднасці чы ўказана аднаго і таго ж населенага пункта.
- 49** (308). ВІДЗЫ, ВІДЗЫ, Б–3, г.п. Braslaўskі. **1595**, Видзы, м., Braslaўskі (235, 127–129). № 76, **XV**, абазначаны.
- 50** (310). ВІЛЕЙКА, ВІЛЕЙКА, Б–3, г., Вілейскі. **1588**, Куренец, м., Ашменскі (98, 113–113 адв.). № 652, **1613**, абазначаны.
- 51** (309). ВІЛЬЧА, ВІЛЬЧА, Б–3, в., Лунінецкі. **1588**, Вельче, с., Наўгародскі (44, 629–634).
- 52** (312). ВІЦЕБСК, ВІТЕБСК, Б–5, г., Віцебскі. **1566**, Вітебск, г., Віцебскі (80, 79). № 19, **1441**, абазначаны.
- 53** (311). ВІШНЕВА, ВІШНЕВО, Б–3, м., Валожынскі. **1583**, Вишнев, м., Ашменскі (163, 93). № 439, **1583**, абазначаны.
- 54** (314). ВОЙСТАМ, ВОЙСТОМ, Б–3, в., Смаргонскі. **1555**, Войстом, м. (107, 408 адв.–409 адв.). **1567**, Войстом, звестак няма, Ашменскі (192, 484, 525, 566 і інш.). № 657, **1613**, абазначаны.
- ВОЛКОВЫЙСК гл. Ваўкавыск.
- 55** (317). ВОЛМА, ВОЛМА, Б–3, в., Дзяржынскі. **1572**, Волма, м., Менскі (89, 41–44). № 423, **1581**, абазначаны.
- 56** (318). ВОЛМА, ВОЛМА, Б–3, в., Смалявіцкі. **1592**, Волма, м., Менскі (14, 128). № 659, **1613**, абазначаны.
- 57** (12) ВОРАНАВА, ВОРОНОВО, Б–2, г.п., Воранаўскі. 1591, Болотники, м., Лідскі (51). № 534, **1613**, абазначаны.
- 58** (204). ВОСКАТА, ВОСКАТА, Б–4, в., Гарадоцкі. **1589**, Оското, с., Віцебскі (99, 587, 678–679). № 604, **1613**, абазначаны.
- 59** (208). ВОСТРАЎ, ОСТРОВ, Б–2, в., Ляхавіцкі. **1589**, Остров, с., Наўгародскі (114, 251–253). № 606, **1613**, абазначаны.
- 60** (320). ВОУПА, ВОЛПА, Б–2, в., Ваўкавыскі. **1603**, Волпа, м., Ваўкавыскі (103, 52–53). № 84, **1442–1506***, абазначаны.
- 61** (302). ВУЛА, УЛА, Б–4, г.п., Бешанковіцкі. **1581**, Ула, м., Полацкае (94, 60–61). № 199, **1530**, абазначаны.
- 62** (323). ВЫГАНАШЧЫ, ВЫГОНОЩИ, Б–2, в., Івацэвіцкі. **1590**, Выгонош, с. (117, 112–114). **1599**, Выгонош, звестак няма, Наўгародскі (158, 77–79 адв.). № 661, **1613**, абазначаны.
- 63** (324). ВЫСОКАЕ, ВЫСОКОЕ, Б–1, г., Камянецкі. **1535**, Высокое, м., Берасцейскі (77, 393–394). **1549**, Высокое, м., Берасцейскі (82, 238 адв.–239). **1551**, Высокое, м., Берасцейскі (106, 16 адв.–17 адв.). **1567**, Высокое, звестак няма, Берасцейскі (192, 1199). **1572**, Высокое, звестак няма, Берасцейскі (111, 450 адв.–460 адв.). № 85, **1492–1506***, абазначаны.
- 64** (307). ВЯЗЫНЬ, ВЯЗЫНЬ, Б–3, в., Вілейскі. **1600**, Вязынь, м., Менскі (145, 542–544, 659 адв.–660 адв., 733 адв.–735 і інш.). № 647, **1613**, абазначаны.

- 65** (23). ВЯЛІКАЯ БЕРАСТОВІЦА, ВЕЛИКАЯ БЕРЕСТОВІЦА, В–2, г.п., Берес-
товіцкі. **1597**, Берестовица, м., Гародзенскі (119, 188–190). № 536, **1613**, абазна-
чаны.
- 66** (147). ВЯЛІКАЯ ЛІПА, ВЕЛИКАЯ ЛИПА, В–3, в., Нясвіжскі. **1577**, Липа, с.,
Наўгародскі (86, 269). № 583, **1613**, абазначаны.
- 67** (258). ВЯЛІКАЯ СЭРВАЧ, ВЕЛИКАЯ СЕРВЕЧ, Б–3, в., Вілейскі. **1600**, Сервеч,
м., Ашменскі (145, 141–142 адв.). № 629, **1613**, абазначаны.
- 68** (135). ВЯЛІКІ КУДЗІН, ВЕЛИКИЙ КУДИН, Б–4, в., Бялыніцкі. **1578**, Кудин, зве-
стак няма, Аршанска (89, 230–232). № 564, **1613**, абазначаны.
- 69** (201). ВЯЛІКІЯ АРЛЫ, ВЕЛИКІЕ ОРЛЫ, В–3, в., Столінскі. **1631**, Орлы Вели-
кие, с., Пінскі (14, 23). № 602, **1613**, абазначаны.
- 70** (49). ВЯЛІКІЯ ДОЛЬЦЫ, ВЕЛИКІЕ ДОЛЬЦЫ, Б–4, в., Ушацкі. **1600**, Дольцы
Великіе, с., Полацкае (145, 967–967 адв.).
- 71** (340). Вер., ГАЙНА, ГАЙНА, Б–3, в., Лагойскі. **1597**, Гайна, м., Менскі (14,
157). № 379, **1569–1572**, абазначаны. Паводле С.Александровіча, гэта мястэч-
ка на карце 1613 г. абазначана, хаця ў сапраўднасці на ёй маецца толькі адпа-
ведны ўмоўны знак.
- 72** (77). ГАЛАВАЧЫ, ГОЛОВАЧЫ, В–2, в., Гродзенскі. **1566**, Головачево, Голова-
чово, м., Гародзенскі (15, 200, 231). № 588, **1613**, абазначаны.
- 73** (196). ГАЛБЕЯ, ГОЛБЕЯ, Б–3, в., Пастаўскі. **1575**, Олбея, звестак няма, Аш-
менскі (154, 429–430). № 599, **1613**, абазначаны.
- 74** (78). ГАЛОЎЧЫН, ГОЛОВЧИН, Б–4, в., Бялыніцкі. **1600**, Головчин, м., Ар-
шанска (65, 261–264). № 399, **1577**, абазначаны.
- 75** (197). ГАЛЬШАНЫ, ГОЛЬШАНЫ, Б–3, в., Ашмянскі. **1597**, Гольшаны, м.,
Ашменскі (119, 155–156). № 326, **1562–1565**, абазначаны.
- 76** (82). ГАРАДЗЕЦ, ГОРODEЦ, В–2, в., Кобрынскі. **1589**, Городец, м., Берасцейскі
(162, 61). № 322, **1563**, абазначаны.
- 77** (83). ГАРАДЗІШЧА, ГОРодище, В–3, п., Мінскі. **1600**, Городище, с., Менскі (145,
156 адв.–157 адв.). № 428, **1582**, абазначаны. У табліцы і на карце С.Александро-
віча Гарадзішча карты 1613 г., мяркуючы па спасылцы на крыніцу, памылкова
атаясамлена з Гарадзішчам Шчомысліцкага сельсавета Мінскага раёна.
- 78** (80). ГАРАДОК, ГОРДОК, Б–4, г., Гарадоцкі. **1567**, Городок, с., Віцебскі (223,
127). № 559, **1613**, абазначаны.
- 79** (221). ГАРАДОК, ГОРДОК, Б–3, в., Маладзечанскі. **1600**, Печковский Горо-
док, м., Менскі (145, 220–221). № 195, **1530**, абазначаны.
- 80** (75). ГАРАДОК ГОРДОК, В–4, в., Глускі. **1597**, Глуск Погорельый, м., Наўга-
родскі (188). № 180, **1527**, абазначаны. Аднак С.Александровіч спасылаецца на
крыніцу, у якой у сапраўднасці фігуруе Глуск Дубровіцкі, а не Глуск Пагарэлы.
- 81** (69). ГАРЦІСЛАЎ, Б–5, не існуе, вер., Гарадоцкі. Даных у крыніцах XVI ст. мы
пакуль што не знайшли. № 554, **1613**.

- 82** (68). ГЕРАНЁНЫ, ГЕРАНЁНЫ, Б–2, в., Іўеўскі. **1560**, Гераноны, м., Ашменскі (147, 1296–1335). № 133, **1520**, абазначаны.
- 83** (28). ГЛІВІН, ГЛИВИН, Б–4, в., Барысаўскі. **1600**, Гливин, с., Менскі (145, 957 адв.–958).
- 84** (74). ГЛУСК, ГЛУСК, В–4, г.п., Глускі. **1600**, Глуск Дубровицкій, м., Наўгародскі (145, 144–145, 319–322 адв., 524 адв.). № 163, **1525**, абазначаны.
- ГЛУСК ДУБРОВИЦКІЙ гл. Глуск.
- ГЛУСК ПОГОРЕЛЬЫЙ гл. Гарадок.
- 85** (73). ГЛЫБОКАЕ, ГЛУБОКАЕ, Б–3, г., Глыбоцкі. **1582**, Глубокое, м., Ашменскі (181, 503–511). **1582**, Глубокое, м., Полацкае (226, 12). № 107, **1517**, абазначаны.
- 86** (211). ГОЖА, ГОЖА, В–1, в., Гродзенскі. **1576**, Ожа, м., Гародзенскі (90, 105–106). № 189, **1529**, абазначаны.
- ГОМЕЙ гл. Гомель.
- 87** (79). ГОМЕЛЬ, ГОМЕЛЬ, В–5, г., Гомельскі. **1560**, Гомей, м., Рэчыцкі (204, 160–161). № 229, **1537**, абазначаны.
- 88** (84). ГОРВАЛЬ, ГОРВАЛЬ, В–5, в., Рэчыцкі. **1571**, Горваль, м., Рэчыцкі (224, 309, 310). № 560, **1613**, абазначаны.
- ГОРОДЕЦ гл. Давыд-Гарадок.
- ГОРОДНО гл. Гродна.
- ГОРОДОК ОСТРОЖЧИЦКИЙ гл. Астрашыцкі Гарадок.
- ГОРОДОК СОЛОМИРЕЦКИЙ гл. Сёмкаў Гарадок.
- 89** (76). ГОРЫ, ГОРЫ, Б–5, м., Горацкі. **1597**, Горы, звестак няма, Аршанскі (156, 76–77). № 88, **1508**, абазначаны.
- 90** (70). ГРАЎЖЫШКІ, ГРАЎЖИШКІ, Б–2, в., Ашмянскі. **1592**, Гровжишки, м., Ашменскі (148, 1–1 адв.). № 123, **1518***, абазначаны.
- 91** (71). ГРОДНА, ГРОДНО, В–1, г., Гродзенскі. **1566**, Городно, г., Гародзенскі (80, 79). № 15, **1441**, абазначаны.
- ГРУШКИ гл. Ігрушка.
- 92** (85). ГРЭБЕНЬ, ГРЕБЕНЬ, В–3, в., Пухавіцкі. **1600**, Гребень, с., Менскі (145, 77 адв.–80, 289–289 адв., 589 і інш.).
- 93** (86). ГРЭСК, ГРЭСК, В–3, в., Слуцкі. **1570**, Греськ, м., Наўгародскі (140, 1). № 474, **1590**, абазначаны.
- 94** (45). ДАВЫД-ГАРАДОК, ДАВИД-ГОРОДОК, В–4, г., Столінскі. **1591**, Городец, м., Пінскі (30, 40). № 127, **1519**, абазначаны.
- 95** (43). ДАЛЬКАВІЧЫ, ДАЛЬКОВИЧИ, Б–4, в., Лагойскі. **1600**, Дальковичи, м., Менскі (145, 577). № 544, **1613**, абазначаны.
- 96** (44). ДАРАВА, ДАРЕВО, В–3, в., Ляхавіцкі. **1561**, Доров, м., Наўгародскі (188, 72). № 545, **1613**, абазначаны.
- 97** (50). ДаўГІНАВА, ДОЛГИНОВО, Б–3, в., Вілейскі. **1590**, Долгинов, м., Ашменскі (20, 484). № 548, **1613**, абазначаны.

- 98** (65). ДВАРЭЦ, ДВОРЕЦ, Б–2, в., Дзятлаўскі. **1591, 1592, 1593**, м., Наўгародскі і Слонімскі (17, 49–51 і інш.). № 110, **1516**, абазначаны.
- ДЕВЯТКОВИЧЫ гл. Старыя Дзевяткавічы.
- 99** (46). ДЗЕРА ЎНАЯ, ДЕРЕВНАЯ, Б–3, в., Стадубцоўскі. **1595**, Деревна, м., Менскі (141, 81). № 165, **1525***, абазначаны.
- 100** (66). ДЗІСНА, ДІСНА, Б–4, г., Мёрскі. **1599**, Дисна, м., Полацкае (119, 462). № 351, **1563–1567***, абазначаны.
- 101** (48). ДЗЕЛЯЦЧЫ, ДЕЛЯТИЧИ, Б–2, в., Навагрудскі. **1591**, Долятычи, звестак няма, Наўгародскі (43, 889–892). № 564, **1613**, абазначаны.
- 102** (116). ДЗЯРЖЫНСК, ДЗЕРЖИНСК, Б–3, г., Дзяржынскі. **1598**, Койданово, м., Менскі (127, 16–101). № 305, **1558**, абазначаны.
- 103** (334). ДЗЯТЛАВА, ДЯТЛОВО, Б–2, г.п., Дзятлаўскі. **1580**, Здетель, м., Слонімскі (13, 18). № 301, **1556**, абазначаны.
- 104** (47). ДОБАСНА, ДОБОСНА, Б–4, в., Кіраўскі. **1580**, Добосна, м., Рэчыцкі (118, 104 адв.–107). № 547, **1613**, абазначаны.
- ДОБУЧЫН гл. Пружаны.
- 105** (53). ДОКШЫЦЫ, ДОКШИЦЫ, Б–3, г., Докшыцкі. **1602**, Докшицы, с., Ашменскі (48, 568–575). № 687, **1621**, абазначаны.
- ДОЛЬЦЫ ВЕЛИКИЕ гл. Вялікія Дольцы.
- ДОЛЬЦЫ МАЛЫЕ гл. Малая Дольцы.
- 106** (54). ДОМЖАРЫЦЫ, ДОМЖЕРИЦЫ, Б–4, в., Лепельскі. **1600**, Домжеричи, с., Полацкае (145, 967–967 адв.).
- ДОРОВ гл. Дарава.
- ДОРОВО гл. Доры.
- ДОРОГИ гл. Новыя Дарогі.
- 107** (52). ДОРЫ, ДОРЫ, Б–3, в., Валожынскі. **1600**, Дорово, Доры, с., Менскі (145, 376–377).
- 108** (56). Вер., ДРУЙСК, ДРУЙСК, Б–3, в., Браслаўскі. **1608**, Друйск, звестак няма, Браслаўскі (195, 90). № 550, **1613**, Слободка (?), абазначаны.
- 109** (195). ДРУЦК, ДРУЦК, Б–4, в., Талачынскі. **1590**, Друцк, м., Аршанскі (20, 481). № 93, **1510**, абазначаны.
- 110** (55). ДРУЯ, ДРУЯ, Б–3, г.п., Браслаўскі. **1610**, Друя, м., Браслаўскі (151, 2–3). № 70, **1496**, абазначаны.
- ДРЫСА гл. Верхнядзвінск.
- 111** (58). ДРЫСВЯТЫ, ДРИСВЯТЫ, Б–3, в., Браслаўскі. **1568**, Дрисвяты, звестак няма, Браслаўскі (86, 138–140). № 105, **1514**, абазначаны.
- 112** (59). ДУБРАВА, ДУБРОВА, Б–3, в., Маладзечанскі. **1600**, Дубровы, м., Менскі (145, 164). № 398, **1577**, абазначаны.
- 113** (60). ДУБРОЎНА, ДУБРОВНА, Б–5, г., Дубровенскі. **1607**, Дубровна, м., Аршанскі (50, 80). № 106, **1514**, абазначаны.

- 114** (62). ДУДАКОВІЧЫ, ДУДАКОВИЧИ, Б–4, в., Круглянскі. **1556**, Дудаковичи, м., Аршанскі (83, 52–53). № 308, **1554–1560***, абазначаны.
- 115** (61). ДУДЫ, ДУДЫ, В–2, в., Іўеўскі. **1582**, Дуды, м., Ашменскі (94, 176–177). № 426, **1582**, абазначаны.
- 116** (63). ДУКОРА, ДУКОРА, В–3, м., Пухавіцкі. **1606**, Дукоры, с., Менскі (14, 198). № 551, **1613**, абазначаны.
- 117** (64). ДУНІЛАВІЧЫ, ДУНИЛОВИЧИ, Б–3, в., Пастаўскі. **1590**, Дуниловичи, м., Ашменскі (117, 330–332). № 304, **1558**, абазначаны.
- 118** (212). ЕЗЯРЫШЧА, ЕЗЕРИЩЕ, Б–5, г.п., Гарадоцкі. **1583**, Озерищи, м., Віцебскі (24, 136). № 214, **1534**, абазначаны.
- 119** (336). ЖАЛУДОК, ЖЕЛУДОК, В–2, г.п., Шчучынскі. **1582**, Жолудок, м., Лідскі (118, 22 адв.–25). № 60, **1486**, абазначаны.
- ЖАСЛАВ гл. Заслаўе.
- ЖАСЛАВЛЬ гл. Заслаўе.
- ЖЕСЛАВ гл. Заслаўе.
- ЖОСЛАВЛЬ гл. Заслаўе.
- 120** (335). ЖОДЗІШКІ, ЖОДИШКИ, Б–3, в., Смаргонскі. **1593**, Жодишкі, м., Ашменскі (25, 208). № 102, **1511***, абазначаны.
- 121** (337). ЖУПРАНЫ, ЖУПРАНЫ, Б–3, в., Ашмянскі. **1584**, Жупраны, звестак няма, Ашменскі (114, 282–285). № 668, **1613**, абазначаны.
- 122** (333). ЖЫРМУНЫ, ЖИРМУНЫ, Б–2, в., Воранаўскі. **1528**, Жирмуны, м. (243, 185). **1584**, Жирмуны, звестак няма, Лідскі (114, 282–285). № 669, **1613**, абазначаны.
- 123** (338). ЖЫЦІН, ЖИТИН, В–4, в., Асіповіцкі. **1588**, Житин, с., Менскі (127, 120–144, 162–163).
- 124** (325). ЗАБАЛАЦЬ, ЗАБОЛОТЬ, В–2, м., Воранаўскі. **1597**, Заболотье, звестак няма, Лідскі (157, 55–61, 63–64). № 224, **1536***, абазначаны.
- 125** (329). ЗАЗЕР’Е, ЗАЗЕРЬЕ, В–3, в., Пухавіцкі. **1590**, Зазерье, с., Менскі (13, 39). № 664, **1613**, абазначаны.
- 126** (168). ЗАМАЧАК, ЗАМОЧЕК, Б–4, в., Чашніцкі. **1580**, Белый Городок, Бельмаковичи, м., Аршанскі (95, 117 адв.–124). № 593, **1613**, абазначаны.
- 127** (326). ЗАМОШЧА, ЗАМОШЬЕ, Б–3, в., Браслаўскі. **1588**, Замошье, м., Браслаўскі (115, 177–179). № 665, **1613**, абазначаны.
- 128** (327). ЗАНАРАЧ, ЗАНАРОЧЬ, Б–3, в., Мядзельскі. **1579**, Занароч, звестак няма, Ашменскі (91, 70 адв.–74). **1598**, Занароч, с. (119, 397–399 адв.). № 349, **1566***, абазначаны.
- 129** (328). ЗАСЛАЎЕ, ЗАСЛАВЬЕ, Б–3, г.п., Мінскі. **1583**, Жаслав, Жаславль, Жеслав, Жославль, м., Менскі (199, 82–93). **1600**, Жаслав, Жеслав, м., Менскі (145, 135, 490–491, 594 адв.–595 адв. і інш.). № 436, **1582**, абазначаны.
- ЗДЕТЕЛЬ гл. Дзятлава.

- 130** (330). ЗДЗІТАВА, ЗДИТОВО, В–2, в., Бярозаўскі. **1594**, Здитов, м., Слонімскі (153, 278–280 адв.). № 13, да **1430**, абазначаны.
- ЗЕБІН гл. Зембін.
- ЗЕЛЬВА гл. Зэльва.
- 131** (331). ЗЕМБІН, ЗЕМБІН, Б–4, в., Барысаўскі. **1600**, Зебін, м., Менскі (145, 48–48 адв., 335 адв.–336 адв., 546–547 адв.). № 521, **1598**, абазначаны.
- 132** (332). ЗЭЛЬВА, ЗЕЛЬВА, В–2, г.п. Зэльвенскі. **1602**, Зельва, м., Ваўкаўскі (169, 45–46). № 333, **1565**, абазначаны.
- 133** (101). ІВАЦЭВІЧЫ, ИВАЦЕВИЧИ, В–2, г., Івацэвіцкі. **1567**, Івачевичи, звестак няма, Слонімскі (192, 517). **1591**, Івачевичи, Івачовічы, звестакняма, Слонімскі (14, 112). № 562, **1613**, абазначаны.
- ІВЬЕ гл. І ўе.
- 134** (103). ІВЯНЕЦ, ИВЕНЕЦ, В–3, г.п., Валожынскі. **1600**, Ивенец, м., Менскі (145, 176–178, 271 адв.–274, 316 адв.–317 і інш.). № 139, **1522**, абазначаны.
- 135** (72). ИГРУШКА, ИГРУШКА, Б–4, в., Крупскі. **1584**, Грушки, с., Аршанскі (114, 79–83).
- ИГУМЕН гл. Чэрвень.
- 136** (92). ИКАЗНЬ, ИКАЗНЬ, Б–3, в., Браслаўскі. **1592**, Икажно, м., Браслаўскі (134, 547–556). № 80, **1504***, абазначаны.
- 137** (93). ЛІЛЯ, ИЛЬЯ, Б–3, в., Вілейскі. **1572**, Илья, м., Менскі (90, 41–44). № 393, 1574, абазначаны.
- 138** (94). ІНДУРА, ИНДУРА, В–1, в., Гродзенскі. **1574**, Индура, м., Гародзенскі (28, 27). № 160, да **1525***, абазначаны.
- 139** (102). ІЎЕ, ИВЬЕ, В–2, г.п., І ўеўскі. **1586**, Ивье, м., Ашменскі (99, 164 адв.–165 адв.). № 314, **1561**, абазначаны.
- 140** (97). ШКАЛДЗЬ, ИШКОЛДЬ, В–3, в., Баранавіцкі. **1598**, Ишколдь, м., Наўгародскі (125, 1380). № 407, **1579**, абазначаны.
- 141** (96). ШЧАЛНА, ИЩЕЛНА, В–2, в., Шчучынскі. **1575**, Ищолна, м., Лідскі (92, 51–52). № 269, **1547***, абазначаны.
- 142** (125). КАЖАН-ГАРАДОК, КОЖАН-ГОРОДОК, В–3, в., Лунінецкі. **1599**, Ко жан Городок, м. (158, 77–79). № 574, **1613**, абазначаны.
- 143** (123). КАЗЯНЫ, КОЗЯНЫ, Б–4, не існуе, Шумілінскі. Да **1581**, Козяны, замак спалены, Віцебскі (95, 83 адв.–88). № 573, **1613**, абазначаны.
- 144** (118). КАМАІ, КОМАІ, Б–3, в., Пастаўскі. **1586**, Комаі, м., Ашменскі (115, 37–39). № 569, **1613**, абазначаны.
- 145** (104). КАМЕНА, КАМЕНО, Б–4, в., Лагойскі. **1600**, Камень Хорецкий, м., Менскі (14, 180). № 565, **1613**, абазначаны.
- 146** (105). КАМЕНЬ, КАМЕНЬ, В–3, в., Валожынскі. **1600**, Камень, м., Менскі (145, 17 адв.–18, 101 адв.–102 адв., 582 і інш.). № 141, **1522**, абазначаны.
- КАМЕНЬ ХОРЕЦКИЙ гл. Камена.

- 147** (106). КАМЯНЕЦ, КАМЕНЕЦ, В–1, г.п. Камянецкі. **1599**, Каменец, г., Берасцейскі (119, 566). № 38, **1486**, абазначаны.
- 148** (119). КАПЫЛЬ, КОПЫЛЬ, В–3, г.п. Капыльскі. **1582**, Копыль, м., Наўгародскі (122, 11). № 25, да **1480**, абазначаны.
- 149** (121). КАРЭЛІЧЫ, КОРЕЛИЧИ, В–3, г.п., Карэліцкі. **1600**, Кореличи, звестак няма, Наўгародскі (145, 144–145). № 491, **1594**, абазначаны.
- 150** (122). КАСЦЯНЕВІЧЫ, КОСТЕНЕВИЧИ, Б–3, м., Вілейскі. **1597**, Костеневичи, звестак няма, Ашменскі (137, 41). № 571, **1613**, абазначаны.
- 151** (110). Вер., КІШЧЫНА СЛАБАДА, КІЩИНА СЛОБОДА, Б–4, в., Барысаўскі. Даныху крыніцах XVI ст. мы пакуль што не знайшлі. № 566, **1613**, абазначаны.
- 152** (111). КЛЕЦК, КЛЕЦК, В–3, г., Клецкі. **1577**, Клецк, г., Наўгародскі (126, 1687). № 128, **1519**, абазначаны.
- 153** (112). КНЯЖЫЦЫ, КНЯЖИЦЫ, В–5, в., Магілёўскі. **1580**, Княжицы, м., Аршанскі (21, 597 і інш.). № 729, **1647**, абазначаны.
- 154** (114). КОБРЫН, КОБРИН, В–2, г., Кобрынскі. **1580**, Кобрын, г., Берасцейскі (93, 95). № 22, **1465**, абазначаны.
- КОБЫЛЬНИК гл. Нарач.
- КОЗЯНЫ гл. Казяны.
- КОЙДАНОВО гл. Дзяржынск.
- КОЛОДИЧИ гл. Холмеч.
- 155** (117). КОЛЬНА, КОЛЬНО, В–3, в., Жыткавіцкі. **1600**, Кольно Старое, с., Мазырскі (46, 310–317). № 567, **1613**, абазначаны.
- КОЛЬНО СТАРОЕ гл. Кольна.
- 156** (120). КОПЫСЬ, КОПЫСЬ, Б–5, г.п., Аршанскі. **1594**, Копысь, м., Аршанскі (119, 2–4, 24–25). № 401, **1577**, абазначаны.
- 157** (124). КОСАВА, КОСОВО, В–2, г., Івацэвіцкі. **1598**, Косово, м., Слонімскі (119, 389–390). № 94, **1510**^{*}, абазначаны.
- 158** (115). КОХАНАВА, КОХАНОВО, Б–4, г.п., Талачынскі. **1595**, Коханово, м., Аршанскі (246, 29). № 495, **1595**, абазначаны.
- 159** (126). КРАЙСК, КРАЙСК, Б–3, в., Лагойскі. **1600**, Крайск, м., Менскі (145, 80–81, 94 адв.–95, 135 і інш.). № 252, **1540**, абазначаны.
- 160** (134). КРАМЯНІЦА, КРЕМЯНИЦА, В–2, в., Зэльвенскі. **1567**, Кременица, звестак няма, Ваўкаўскі (192, 494, 497, 856 і інш.). № 577, **1613**, абазначаны.
- 161** (109). КРАСНАЕ, КРАСНОЕ, Б–3, в., Маладзечанскі. **1593**, Красное Село, м., Менскі (18, 102). № 40, **1436**, абазначаны.
- КРАСНЫ СТАН гл. Абчуга.
- 162** (130). КРОШЫН, КРОШИН, В–3, в., Баранавіцкі. **1585**, Крошин, м., Наўгародскі (18, 5, 33, 35 і інш.). № 111, **1516**, абазначаны.
- 163** (131). КРУГЛАЕ, КРУГЛОЕ, Б–4, г.п., Круглянскі. **1571**, Круглая, м., Аршанскі (87, 272–287, 312). № 506, **1596**, абазначаны.

- 164** (132). КРУПА ВА, КРУПОВО, Б–2, в., Лідскі. **1567**, Крупая, звестак няма, Лідскі (192, 750). № 575, **1613**, абазначаны.
- 165** (133). КРУПКІ, КРУПКИ, Б–4, г.п., Крупскі. **1620**, Крупки, звестак няма, Аршанска (3, 610–613). № 576, **1613**, абазначаны.
- 166** (129). КРЫЧАЎ, КРИЧЕВ, Б–5, г., Крычаўскі. **1596**, Крычов, м., Мсціслаўскае (120, 20 адв.–21). № 72, **1499**, абазначаны.
- 167** (128). КРЭВА, КРЕВО, Б–3, м., Смаргонскі. **1601**, Крево, м., Ашменскі (195, 82). № 41, **1486**, абазначаны.
- КУДИН гл. Вялікі Кудзін.
- 168** (107). КУНАСА, КУНОСА, Б–3, в., Нясвіжскі. **1567**, Куноса, звестак няма, Наўгародскі (192, 505). № 578, **1613**, абазначаны.
- 169** (108). КУРАНЕЦ, КУРЕНЕЦ, Б–3, в., Віленскі. **1594**, Куренец, м., Ашменскі (153, 486 адв.–488). № 92, **1509***, абазначаны.
- КУРЕНЕЦ СТАРЫЙ гл. Вілейка.
- 170** (136). ЛАГАЎЩЫНА, ЛАГОВЩИНА, Б–4, в., Талачынскі. **1624**, Лаговчин, с., Аршанска (10). № 579, **1613**, абазначаны.
- 171** (152). ЛАГШЫН, ЛОГИШИН, Б–2, г.п., Пінскі. **1569**, Лагишин, м., Пінскі (204, 161). № 364, да **1569***, абазначаны.
- 172** (153). ЛАГОЙСК, ЛОГОЙСК, Б–3, гл., Лагойскі. **1567**, Логойск, м. (206, 204). **1600**, Логойск, м., Менскі (145, 127 адв.–128, 279 адв.–280, 289 адв.–290 і інш.). № 184, **1528**, абазначаны.
- 173** (139). ЛАХВА, ЛАХВА, Б–3, в., Лунінецкі. **1599**, Лахва, м., Наўгародскі (158, 77–79). № 585, **1613**, абазначаны.
- 174** (146). ЛЕБЕДЗЕВА, ЛЕБЕДЕВО, Б–3, в., Маладзечанскі. **1600**, Лебедево, м., Ашменскі (145, 209 адв.–210 адв.). № 260, **1544**, абазначаны.
- 175** (145). ЛЕБЯДА, ЛЕБЕДА, Б–2, в., Лідскі. **1585**, Лебеда, звестак няма, Лідскі (41, 468–469). **1603**, Лебеда, звестак няма, Лідскі (103, 69 адв.–70). № 580, **1613**, абазначаны.
- 176** (176). ЛЕВЫЯ МАСТЫ, ЛЕВЫЕ МОСТЫ, Б–2, в., Мастоўскі. **1601**, Мосты, м., Гародзенскі (123, 6). № 48, **1486**, абазначаны.
- 177** (140). ЛЕМНІЦА, ЛЕМНИЦА, Б–4, п., Талачынскі. **1597**, Лемница, звестак няма, Аршанска (152, 48–50). № 581, **1613**, абазначаны.
- ЛЕПЕЛЬ гл. Стары Лепель.
- 178** (144). ЛІДА, ЛИДА, Б–2, г., Лідскі. **1566**, Ліда, г., Лідскі (80, 79). № 42, **1486**, абазначаны.
- ЛІПА гл. Вялікая Ліпа.
- 179** (29). ЛІПЕНЬ, ЛИПЕНЬ, Б–4, в., Асіповіцкі. **1593**, Холуя, с., Менскі (143, 9 адв.). **1594**, Холва, с., Менскі (13, 62). № 538, **1613**, абазначаны.
- 180** (148). ЛІПНІШКІ, ЛИПНИШКИ, Б–2, в., Іўеўскі. **1580**, Липнишки, м., Ашменскі (93, 73–74). № 142, **1522**, абазначаны.

- 181** (149). ЛІПСК, ЛІПСК, В–3, в., Ляхавіцкі. **1584**, Ліпск, м., Наўгародскі (203, 73–74; 208, 43–46). № 323, **1563**, абавязаны.
- 182** (150). ЛІСНА, ЛІСНО, А–4, в., Верхнядзвінскі. **1552**, Лисно, с., Полацкае (180, 3, 47).
- ЛОГОЖЕСК гл. Лагойск.
- ЛОЕВА ГОРА гл. Лоеў.
- 183** (154). ЛОЕЎ, ЛОЕВ, Г–5, г.п., Лоеўскі. **1580**, Лоева Гора, м., Кіеўскі (246, 9). Абавязаны.
- 184** (341). Вер., ЛОСК, ЛОСК, Б–3, в., Валожынскі. **1550**, Лоск, м. (104, 349 адв.). **1581**, Лоск, звестак няма, Ашменскі (94, 82–82 адв.). **1588**, Лоск, Лозк, звестак няма, Ашменскі (117, 241–243). Абавязаны.
- 185** (142). ЛОШНИЦА, ЛОШНИЦА, Б–4, в., Барысаўскі. Каля **1610**, Лошница, м., Аршанскі (19, 18). № 154, **1524**, абавязаны. У табліцы С. Александровіча, як і ў апублікованай крэйніцы, год паказаны памылкова.
- 186** (158). ЛУКОМЛЬ, ЛУКОМЛЬ, Б–4, в., Чашніцкі. **1605**, Лукомль, м., Аршанскі (68, 23). № 289, **1552**, абавязаны.
- 187** (160). ЛУНІН, ЛУНИН, В–3, в., Лунінецкі. **1599**, Лунин Великій, с., Наўгародскі (158, 77–79). № 767, **1661**, абавязаны.
- ЛУНИН ВЕЛИКИЙ гл. Лунін.
- 188** (159). ЛУННА, ЛУННА, В–2, м., Мастоўскі. **1589**, Лунная, м., Гародзенскі (99, 616). № 200, **1531***, абавязаны.
- 189** (157). ЛУЧАЙ, ЛУЧАЙ, Б–3, в., Пастаўскі. **1567**, Лучай, звестак няма, Ашменскі (192, 449). № 587, **1613**, абавязаны.
- ЛУНЕВО гл. Люшнева.
- 190** (151). ЛЫНТУПЫ, ЛЫНТУПЫ, Б–3, г.п., Пастаўскі. **1591**, Лынтупы, м., Ашменскі (8, 1–8). № 220, **1536**, абавязаны.
- 191** (161). ЛЫСКАВА, ЛЫСКОВО, В–2, в., Пружанскі. **1576**, Лыскова, м., Ваўкавыскі (87, 170–176). № 113, **1516**, абавязаны.
- 192** (155). ЛЮБАНЬ, ЛЮБАНЬ, В–3, г., Любанскі. **1566**, Любань, м., Наўгародскі (128, 224). № 342, **1566**, абавязаны.
- 193** (156). ЛЮБЧА, ЛЮБЧА, В–3, г.п., Навагрудскі. **1579**, Любча, м., Наўгародскі (91, 225–228). № 182, **1517–1528***, абавязаны.
- 194** (95). Вер., ЛЮШНЕВА, ЛЮШНЕВО, В–2, в., Баранавіцкі. **1599**, Лушнево, с., Слонімскі (7). № 561, **1613**, абавязаны. С. Александровіч “Інёў” не ідэнтыфікаваў.
- 195** (137). ЛЯХАВІЧЫ, ЛЯХОВИЧИ, В–3, г., Ляхавіцкі. **1572**, Ляховичи, г., Наўгародскі (202, 65–68). № 65, да **1492**, абавязаны.
- 196** (138). ЛЯХАВІЧЫ, ЛЯХОВИЧИ, В–2, в., Драгічынскі. **1559**, Ляховичи, с., Пінскі (189, 109).
- 197** (172). МАГІЛЁЎ, МОГІЛЁВ, В–5, г., Магілёўскі. **1580**, Могилёў, г., Аршанскі (93, 3–7). № 11, да **1430**, абавязаны.

- 198** (162). МАГІЛЬНА, МОГІЛЬНО, Б–3, в., Уздзенскі. **1592**, Могильная, м., Наўгародскі (13, 51). № 28, да **1480**, абазначаны.
- 199** (164). МАЗЫР, МОЗЫР, Б–4, г., Мазырскі. **1566**, Мозыр, г., Мазырскі (80, 79). № 86, **1506**, абазначаны.
- 200** (178). МАЙСЕЕЎЩЧИНА, МОЙСЕЕВІЧНА, Б–4, в., Барысаўскі. **1600**, Мойсеевічі, звестак няма, Аршанскі (145, 525–526). № 594, **1613**, абазначаны.
- 201** (174). МАЛАДЗЕЧНА, МОЛОДЕЧНО, Б–3, г., Маладзечанскі. **1600**, Молодечно, м., Менскі (145, 132 адв.–133 адв., 136 адв.–139 адв., 153–154 і інш.). № 100, **1511**, абазначаны.
- 202** (262). МАЛОЕ СІТНА, МАЛОЕ СІТНО, Б–4, в., Полацкі. **1576**, Ситня, замак (“город”), Полацкае (178, 476). № 630, **1613**, абазначаны.
- 203** (280). МАЛЫЯ ДОЛЬЦЫ, МАЛЫЕ ДОЛЬЦЫ, Б–4, в., Ушацкі. **1563**, Дольцы Малые, с., Полацкае (178, 427, 439).
- 204** (163). МАРКАВА, МАРКОВО, Б–3, в., Маладзечанскі. **1588**, Марково, м., Ашменскі (98, 75–75 адв.). № 44, **1486**, абазначаны.
- МЕЖИРЕЧ гл. Міжэрычы.
МЕНСК гл. Мінск.
- 205** (166). МІЖЭРЫЧЫ, МИЖЕРИЧІ, Б–2, в., Зэльвенскі. **1579**, Межиреч, м., Ваўкаўскі (91, 52–55). № 275, **1550**, абазначаны.
- 206** (167). МІКАЛАЕЎЩЧИНА, МИКОЛАЕВІЧНА, Б–3, в., Стойблюскі. **1569**, Міколаевщина, м., Менскі (100, 151–155). № 591, **1613**, абазначаны.
- 207** (169). МІЛЬЧА, МИЛЬЧА, Б–3, в., Вілейскі. **1600**, Мильча, м., Ашменскі (145, 1171). № 592, **1613**, абазначаны.
- 208** (214). Вер., МІЛЮНЦЫ, МИЛЮНЦЫ, Б–3, в., Braslaўскі. **1568**, Полеканы, с., Braslaўскі (85, 225–227 адв.). № 608, **1613**, абазначаны.
- 209.** (170). МІНСК, МІНСК, Б–3, г., Мінскі. **1566**, Менск, г., Менскі (80, 79). № 16, **1441**, абазначаны.
- 210** (171). МІР, МИР, Б–3, гл., Карэліцкі. **1567**, Мир, м., Наўгародскі (192, 504). № 408, **1579**, абазначаны.
- 211** (175). МОСАР, МОСАР, Б–3, в., Глыбоцкі. **1583**, Мосар, м., Ашменскі (232, 31; 233, 174). № 294, **1544***, абазначаны.
- МОСТЫ гл. Левыя Масты і Правыя Масты.
- 212** (177). МОТАЛЬ, МОТОЛЬ, Б–2, в., Іванаўскі. **1581**, Мотоль, м., Пінскі (113, 266–267). № 293, **1554***, абазначаны.
- 213** (173). МОЎЧАДЗЬ, МОЛЧАДЬ, Б–2, м., Баранавіцкі. **1580**, Молчадь, м., Слонімскі (93, 42 адв.–44). № 17, **1486**, абазначаны.
- 214** (179). МСЦІБАВА, МСТИБОВО, Б–2, в., Ваўкаўскі. **1580–1586**, Мстибогов, м., Ваўкаўскі (115, 74–75). № 67, **1492**, абазначаны.
- МСТИБОГОВ гл. Мсцібава.
МСТИСЛАВЛЬ гл. Мсціслаў.

- 215** (180). МСЦІСЛАЎ, МСТИСЛАВ, Б–5, г., Мсціслаўскі. **1566**, Мстиславль, г.,
Мсціслаўскае (80, 79). № 143, **1522**, абавязаны.
- МЫШ гл. Старая Мыш.
- 216** (187). МЯДЗВЕДЗЧЫ, МЕДВЕДИЧИ, В–3, в., Ляхавіцкі. **1588**, Недведичи, м.,
Наўгародскі (203, 74). № 512, **1595–1597**, абавязаны.
- 217** (165). МЯДЗЕЛ, МЯДЕЛ, Б–3, г.п., Мядзельскі. **1588**. Мядело, м., Ашменскі
(98, 75–75 адв.). № 262, **1545**, абавязаны.
- 218** (190). НАВАГРУДАК, НОВОГРУДОК, В–2, г., Навагрудскі. **1565**, Новгородок,
звестак няма, Наўгародскі (175, 102–104). **1566**, Новгородок, г., Наўгародскі
(80, 79). **1569**, Новгородок, Новы Городок, г., Наўгародскае (121, 157–159 адв.).
1586, Новгородок, г. (99, 145а–145а адв.). **1594**, **1597**, Новгородок, г., Наўга-
родская зямля (100, 659–660 адв.). **1597**, Новагородок, Новогородок, известак
няма, Наўгародскі (18, 164). **1599**, Новгородок, г. (102, 40–40 адв.). № 17, **1441**,
абязаны.
- 219** (184). НАЛІБАКІ, НАЛИБОКИ, В–3, в., Стайдубцоўскі. **1582**, Налибоки, с., Менскі
(20, 334).
- 220** (113). НАРАЧ, НАРОЧЬ, Б–3, в., Мядзельскі. **1579**, Кобыльник, м., Ашменскі
(24, 114; 112, 214–216). **1595**, Кобыльник, м., Ашменскі (119, 22 адв.–23 адв.). №
68, **1494**, абавязаны.
- 221** (185). НАРАЧ, НАРОЧЬ, Б–3, в., Вілейскі. **1582**, Нароч, м., Ашменскі (5). №
595, **1613**, абавязаны.
- 222** (182). НАЧА, НАЧА, Б–2, в., Воранаўскі. **1574**, Нача, м., Лідскі (139, 10). № 176,
1526*, абавязаны.
- 223** (183). НАЧА, НАЧА, Б–4, в., Крупскі. **1586**, Нача, Радивилова Воля, м., Ар-
шанскае (142, 41). № 452, **1586***, абавязаны.
- НЕДВЕДИЧІ гл. Мядзведзчы.
- 224** (189). НЕШЧАРДА, НЕЩЕРДА, Б–4, не існуе, Расонскі. **1571**, Нешерда, “го-
род”, Полацкае (178, 549). № 597, **1613**, абавязаны.
- НОВАГОРОДОК гл. Навагрудак.
- НОВГОРОДОК гл. Навагрудак.
- НОВОГОРОДОК гл. Навагрудак.
- 225** (191). НОВЫ ДВОР, НОВЫЙ ДВОР, В–2, в., Шчучынскі. **1567**, Новый Двор, м.,
Лідскі (121, 34–36). № 320, **1561–1563**, абавязаны.
- 226** (192). НОВЫ ДВОР, НОВЫЙ ДВОР, В–2, в., Свіслацкі. **1595**, Новый Двор, м.,
Ваўкаўскі (100, 535 адв.–537 адв.). № 126, **1518**, абавязаны.
- 227** (228). НОВЫ ПАГОСТ, НОВЫЙ ПОГОСТ, Б–3, в., Мёрскі. **1592**, Погост, м.,
Браслаўскі (134, 547–556). № 73, **1499**, абавязаны.
- 228** (286). НОВЫ СВЕРЖАН, НОВЫЙ СВЕРЖАН, В–3, в., Стайдубцоўскі. **1578**, Свер-
жень, м., Наўгародскі (112, 80–82). № 359, **1568**, абавязаны.
- 229** (51). НОВЫЯ ДАРОГІ, НОВЫЕ ДОРОГИ, В–4, в., Старадарожскі. **1582**, Доро-
ги, м., Наўгародскі (122, 11). № 549, **1613**, абавязаны.

- 230** (188). НЯГНЕВІЧЫ, НЕГНЕВИЧИ, В–3, в., Навагрудскі. **1600**, Негневичи, звестак ніяма, Наўгародскі (19, 118). № 569, **1613**, абазначаны.
- 231** (186). НЯСВІЖ, НЕСВІЖ, В–3, г., Нясвіжскі. **1585**, Несвіж, г., Ноўгародскі (110, 420–424). **1586**, Несвіж, г., Наўгародскі (208, 51–52). № 213, **1534**, абазначаны.
- ОЖУНИЧИ гл. Ажуны.
- ОЗЕРИЩІ гл. Езярышча.
- ОЛБЕЯ гл. Галбяя.
- 232** (199). ОПСА, ОПСА, Б–3, в., Браслаўскі. **1580**, Опса, м., Браслаўскі (93, 104–206). № 415, **1580**, абазначаны.
- ОРЕВА гл. Арава.
- ОРЛЫ ВЕЛИКИЕ гл. Вялікія Арлы.
- 233** (202). ОРША, ОРША, Б–5, г., Аршанскі. **1566**, Орша, г., Аршанскі (80, 79). № 29, да **1480**, абазначаны.
- ОСТРИНА гл. Аstryна.
- ОСТРОЖЧИЦЫ гл. Астрошыцы.
- ОСТРОЖЧИЧИ гл. Астрашыцкі Гарадок.
- ОСТРОШИЦЫ гл. Астрашыцкі Гарадок.
- ОСТРОШИЦЫ гл. Астрошыцы.
- ОЧИЖА гл. Ачыжа.
- ОШМЕНА гл. Ашмяны.
- 234** (227). ПАДАРОСК, ПОДОРОСК, В–2, в., Ваўкаўыскі. **1567**, Подороск, звестак ніяма, Ваўкаўыйскі (192, 495). № 612, **1613**, абазначаны.
- 235** (231). ПАЛОНКА, ПОЛОНКА, В–2, в., Баранавіцкі. **1594**, Полонка, м., Слонімскі (157, 38–41). № 310, **1554–1560***, абазначаны.
- 236** (230). ПАЛОННА, ПОЛОНО, Б–4, не існуе, Сенненскі. **1591**, Полоное, м., Аршанскі (35, 100–101). № 613, **1613**, абазначаны.
- 237** (233). ПАПІНА, ПАПІНО, В–2, в., Драгічынскі. **1580**, Попіная, с., Пінскі (164, 18).
- 238** (216). ПАРЭЧЧА, ПОРЕЧЬЕ, В–4, в., Акцябрскі. **1597**, Поречье, с., Наўгародскі (188). № 618, **1613**, абазначаны.
- 239** (235). ПАСТАВЫ, ПОСТАВЫ, Б–3, г., Пастаўскі. **1602**, Поставы, м., Ашменскі (64, 9). № 144, **1522**, абазначаны.
- ПЕЛИКАНЫ гл. Мілюнцы.
- 240** (143). Вер., ПЕРАВОЗ, ПЕРЕВОЗ, В–4, в., Бярэзінскі. Даных у крыніцах XVI ст. мы пакуль што не знайшлі. № 582, **1613**, абазначаны.
- 241** (238). ПЕРАЛОМ, ПЕРЕЛОМ, В–1, в., Гродзенскі. **1572**, Перелом, м., Гародзенскі (90, 105 адв.–106 адв.). № 376, **1566–1572**, абазначаны.
- ПЕРЕВАЛКА гл. Прывалка.
- 242** (217). ПЕРСТУНЬ, ПЕРСТУНЬ, В–1, в., Гродзенскі. **1577**, **1582**, Перстунь, звестак ніяма, Гародзенскі (94, 201 адв.–202 адв.).
- ПЕРЕЖИР гл. Пярэжыр.

- 243** (220). ПЕСКІ, ПЕСКИ, В–2, м., Мастоўскі. **1580**, Пески, м., Ваўкаўскі (119, 104 адв.–107). № 256, **1542**, абазначаны.
- 244** (218). ПЕТРЫКАЎ, ПЕТРИКОВ, В–4, г., Петрыкаўскі. **1582**, Петровичи, м., Мазырскі (122, 11). № 357, **1568**, абазначаны.
- ПЕЧКОВСКИЙ ГОРОДОК гл. Гарадок.
- 245** (223). ПІНСК, ПИНСК, В–3, г., Пінскі. **1566**, Пинск, г., Пінскі (80, 79). № 20, **1460**, абазначаны.
- 246** (224). ПЛЕШЧАНИЦЫ, ПЛЕЩЕНИЦЫ, Б–3, г.п., Лагойскі. **1612**, Плещеницы, м., Менскі (138, 14–16). № 610, **1613**, абазначаны.
- 247** (225). ПЛІСА, ПЛИСА, Б–3, м., Глыбоцкі. **1585**, Плиса, м., Полацкі (115, 2). № 286, **1551–1552***, абазначаны.
- 248** (226). ПОБАЛАВА, ПОБОЛОВО, В–4, в., Рагачоўскі. **1597**, Поболово, м., Рэчыцкі (119, 153–154). № 496, **1595***, абазначаны.
- ПОГОСТ гл. Новы Пагост.
- 249** (232). ПОЛАВА, ПОЛОВО, Б–3, в., Пастаўскі. **1586**, Полово, с., Ашменскі (115, 118–122). № 614, **1613**, абазначаны.
- 250** (229). ПОЛАЦК, ПОЛОЦК, Б–4, г., Полацкі. **1566**, Полоцк, г., Полацкае (80, 79). № 18, **1441**, абазначаны.
- ПОЛОНОЕ гл. Палонна.
- 251** (234). ПОРАЗАВА, ПОРОЗОВО, В–2, г.п., Свіслацкі. **1595**, Порозово, м., Ваўкаўскі (6). № 101, **1511**, абазначаны.
- 252** (176). ПРАВЫЯ МАСТЫ, ПРАВЫЕ МОСТЫ, в., Мастоўскі. Гл. Левыя Масты. ПРОПОЙСК гл. Слаўгарад.
- 253** (237). ПРУЖАНЫ, ПРУЖАНЫ, В–2, г., Пружанскі. **1597**, Пружана, Добучын, м., Берасцейскі (13, С. 579–584). № 63, **1487**, абазначаны.
- 254** (239). ПРЫВАЛКА, ПРИВАЛКА, В–1, в., Гродзенскі. **1586**, Перевалка, м., Гародзенскі (99, 130–131). № 425, **1581–1582**, абазначаны.
- 255** (240). ПСУЯ, ПСУЯ, Б–4, в., Глыбоцкі. **1593**, Псуха, звестак няма, Полацкае (144, 1647–1650). № 619, **1613**, абазначаны.
- 256** (241). ПУХАВІЧЫ, ПУХОВИЧИ, В–4, в., Пухавіцкі. **1600**, Пуховичи, с., Менскі (145, 848, 889–889 адв., 1191 і інш.). № 620, **1613**, абазначаны.
- 257** (222). ПЯРШАІ, ПЕРШАИ, Б–3, в., Валожынскі. **1595**, Першаі, м., Ашменскі (18, 141, 154). № 243, **1539**, абазначаны.
- 258** (215). ПЯРЭЖЫР, ПЕРЕЖИР, В–3, в., Пухавіцкі. **1582**, Переджир, Перејир, с., Менскі (20, 101, 118, 247 і інш.). № 609, **1613**, абазначаны.
- 259** (219). ПЯСОЧНАЕ, ПЕСОЧНОЕ, В–3, в., Капыльскі. **1602**, Песочная, м., Нав'ярадскі (136, 2–3). № 358, **1568***, абазначаны.
- 260** (249). РАГАЧОЎ, РОГАЧОВ, В–5, г., Рагачоўскі. **1592**, Рогачев, м., Рэчыцкі (100, 246 адв.–248). № 129, **1519**, абазначаны.
- 261** (243). РАДАМЛЯ, РАДОМЛЯ, В–5, в., Чавускі. **1586**, Радомль, м., Мсціслаўскае (115, 48 адв.–49). № 145, **1522**, абазначаны.

- 262** (244). РАДАСТАВА, РАДОСТОВО, Г–2, .в., Драгічынскі. **1546**, Радостов, с., Хэлмскі, каралеўства Польскае (27, с. 67). № 622, **1613**, абазначаны.
- 263** (245). РАДАШКОВІЧЫ, РАДАШКОВИЧИ, Б–3, г.п., Маладзечанскі. **1600**, Радашковичи, м., Менскі (145, 76–77 адв., 111 адв.–112 адв., 212 адв.–213 адв. і інш.). № 245, **1539**, абазначаны.
- РАДИВІЛОВА ВОЛЯ гл. Нача.
- 264** (246). РАДУНЬ, РАДУНЬ, Б–2, г.п., Воранаўскі. **1580**, Радунь, м., Лідскі (115, 22–28). № 53, **1486**, абазначаны.
- РАДЧА гл. Старая Радча.
- 265** (252). РАЖАНКА, РОЖАНКА, В–2, м., Шчучынскі. **1599**, Рожанка, м., Лідскі (13, 89). № 525, **1599**, абазначаны.
- 266** (248). РАКАЎ, РАКОВ, В–3, в., Валожынскі. **1563**, Раков, м., Менскі (129, 144). № 410, **1579**, абазначаны.
- РОЖАНАЯ гл. Ружаны.
- РОЖАНКА гл. Рожанка.
- 267** (250). РОСЬ, РОСЬ, В–2, г.п., Ваўкавыскі. **1569**, Рось, с., Ваўкавыскі (29, 66). № 624, **1613**, абазначаны.
- 268** (253). РУБЯЖЭВІЧЫ, РУБЕЖЕВИЧИ, В–3, с., Стадубцоўскі. **1590**, Ребежевичи, м., Менскі (20, 460, 486). № 207, **1533***, абазначаны.
- 269** (251). РУЖАНЫ, РУЖАНЫ, В–2, г.п., Пружанскі. **1566**, Рожаная, м., Слонімскі (157, 22–26). № 280, **1551**, абазначаны.
- 270** (256). РЭПУХАВА, РЕПУХОВО, Б–5, в., Аршанскі. **1607**, Репухов, м., Аршанскі (103, 285 адв.–286). № 627, **1613**, абазначаны.
- 271** (254). РЭЧКІ, РЕЧКИ, Б–3, в., Вілейскі. **1579**, Речки, м., Ашменскі (97, 61 адв.–62 адв.). № 626, **1613**, абазначаны.
- 272** (255). РЭЧЫЦА, РЕЧИЦА, В–5, г., Рэчыцкі. **1566**, Речица, г., Рэчыцкі (80, 79). № 187, **1522–1529***, абазначаны.
- 273** (342). Вер., САКАЎШЧЫНА, САКОВІЧНА, Б–3, в., Валожынскі. **1584**, Саковщина, звестак няма, Ашменскі (114, 282–288). **1614**, Саковский, Саковщизна, фальварак, Ашменскі (218, 81–82).
- 274** (273). САПОЛІКІН, САПОЦКІН, В–1, г.п., Гродзенскі. **1560**, Сопоткин, м., Гродзенскі (11, 74–80). № 290, **1552**, абазначаны.
- СВЕРЖЕНЬ гл. Новы Свержан.
- 275** (285). СВІР, СВІРЬ, Б–3, г.п., Мядзельскі. **1599**, Свир, м., Ашменскі (119, 509–511). № 231, **1537**, абазначаны.
- 276** (287). СВІСЛАЧ, СВІСЛОЧЬ, В–4, в., Асіповіцкі. **1568**, Свислоч, м., (207, 130). 1579, Свислоч, м., Менскі (91, 205–210). № 185, **1528**, абазначаны.
- 277** (272). СЁМКАЎ ГАРАДОК, СЁМКОВ ГОРДОДОК, Б–3, в., Мінскі. **1600**, Городок Соломирецкий, м., Менскі (145, 264 адв.–265, 355 адв.–357, 359–359 адв. і інш.). № 437, **1583**, абазначаны.
- СЕРВЕЧ гл. Вялікая Сэрвач.

СИТНЯ гл. Малое Ситна.

- 278** (264). СЛАВЕНІ, СЛОВЕНИ, Б–4, в., Талачынскі. **1590**, Словени, м., Аршанскі (20, 481). № 479, **1590**, абазначаны; № 631, **1613**, абазначаны. У табліцы і на карце С. Александровіча менавіта гэтыя Славені фігуруюць двойчы. Другі раз, спасылаючыся на карту 1613 г., на якой быццам бы абазначаны яшчэ адны Славені, ён памылкова атаясам іў гэты міфічны населены пункт з Вялікім Славенямі Шклойскага раёна.
- 279** (265). СЛАВЕНСК, СЛАВЕНСК, Б–3, в., Валожынскі. **1550**, Словенск, м. (105, 397 адв.–399). **1590**, Словенск, звестак няма, Ашменскі (117, 118–119). № 632, **1613**, абазначаны.
- 280** (236). СЛАЎГАРАД, СЛАВГОРОД, В–5, г., Слаўгарадскі. **1609**, Пропойск, м., Рэчыцкі (135, 135). № 215, **1534**, абазначаны.
- 281** (263). СЛОНІМ, СЛОНІМ, В–2, г., Слонімскі. 1566, Слонім, г., Слонімскі (80, 79). № 21, **1460**, абазначаны.
- 282** (266). СЛУЦК, СЛУЦК, В–3, г., Слуцкі. **1600**, Слуцк, г., Наўгародскі (131, 1–8). № 14, **1439**, абазначаны.
- 283** (267). СМАЛЯНЫ, СМОЛЯНЫ, Б–5, п., Аршанскі. **1594**, Смольяны, м., Аршанскі (13, 58). № 30, да **1480***, **1522***, абазначаны.
- 284** (268). СМАРГОНЬ, СМОРГОНЬ, Б–3, г., Смаргонскі. **1579**, Сморгони, Сморгойни, м., Ашменскі (91, 212–217). № 151, **1523**, абазначаны.
- СМОЛЬЯНЫ гл. Смоляны.
- СМОРГОВНИ гл. Смаргонь.
- СМОРГОЙНИ гл. Смаргонь.
- 285** (270). СОКАЛ, СОКОЛ, Б–4, не існуе, Расонскі. **1579**, Сокол, замак, Полацкае (179, 118–119, 122). № 633, **1513**, абазначаны.
- СОКОЛИНО гл. Старое Саколіна.
- СОПОТКИН гл. Сапоцкін.
- 286** (279). СТАЛОВІЧЫ, СТОЛОВИЧИ, В–3, в., Баранавіцкі. **1580**, Столовичи, м., Наўгародскі (132, 1–2). № 434, **1582**, абазначаны.
- 287** (274). СТАНЬКАВА, СТАНЬКОВО, В–3, в., Дзяржынскі. **1600**, Станьково, м., Менскі (145, 85, 176–178, 191–195 і інш.). № 463, да **1588***, абазначаны.
- 288** (247). СТАРАБАРЫСАЎ, СТАРОБОРИСОВ, Б–4, в., Барысаўскі. Даных у крыніцах 16 ст. мы пакуль што не знайшли. № 623, **1613**, абазначаны.
- 289** (276). СТАРАСЕЛІЕ, СТАРОСЕЛЬЕ, Б–5, в., Шклойскі. **1598**, Староселье, м., Аршанскі (119, 420–422). № 499, **1595**, абазначаны.
- 290** (9). СТАРАЯ БЕЛІЦА, СТАРАЯ БЕЛИЦА, Б–4, в., Сенненскі. **1578**, Белица, м. (69, 494). **1579**, Белица, звестак няма, Аршанскі (91, 212–217). № 532, **1613**, абазначаны.
- 291** (181). СТАРАЯ МЫШ, СТАРАЯ МЫШЬ, В–2, в., Баранавіцкі. **1566**, Мыш, м., Наўгародскі (16, 560). № 344, **1566**, абазначаны. У артыкуле С. Александровіча не агадорана, якая Мыш – Новая або Старая – маецца на ўзвеze.

- 292** (242). СТАРАЯ РАДЧА, СТАРАЯ РАДЧА, Б–4, в., Круглянскі. **1565**, Радча, звестак няма, Аршанскі (117, 280–282). **1590**, Регча, звестак няма, Аршанскі (20, 481). № 621, **1613**, абазначаны.
- 293** (271). СТАРОЕ САКОЛИНА, СТАРОЕ СОКОЛИНО, Б–4, в., Талачынскі. **1592**, Соколино, м., Аршанскі (66, 487). № 324, **1563***, абазначаны.
- 294** (275). СТАРОЕ СЯЛО, СТАРОЕ СЕЛО, В–3, в., Мінскі. **1600**, Старое Село, м., Менскі (145, 7–8, 156–156 адв., 361–361 адв. і інш.). № 634, **1613**, абазначаны.
- 295** (141). СТАРЫ ЛЕПЕЛЬ, СТАРЫЙ ЛЕПЕЛЬ, Б–4, в., Лепельскі. **1576**, Лепель, м., Полацкае (87, 63–64). № 356, **1568**, абазначаны.
- 296** (277). СТАРЫНКІ, СТАРИНКИ, Б–3, в., Вілейскі. **1582**, Старинки, Старынкі, м., Менскі (20, 38, 61, 83 і інш.). № 246, **1539**, абазначаны. У сваёй табліцы С.Александровіч у дадзеным выпадку спасылаецца на крыніцу, у якой фігуруе зусім іншы населены пункт – Старынкі Валожынскага раёна.
- 297** (67). СТАРЫЯ ДЗЕВЯТКАВІЧЫ, СТАРЫЕ ДЕВЯТКОВИЧИ, В–2, в., Слонімскі. **1589**, Девятковичи, м., Слонімскі (99, 552). № 228, **1537***, абазначаны.
- СТВОЛОВІЧИ гл. Сталовічы.
- 298** (278). СТРЭШЫН, СТРЕШИН, В–5, г.п., Жлобінскі. **1599**, Стрешин, м., Рэчыцкі (4). № 31, да **1480**, абазначаны.
- 299** (269). СУБОТНІКІ, СУБОТНИКИ, Б–2, в., Іёеўскі. **1573**, Суботники, м., Ашменскі (233, 138). № 389, **1583**, абазначаны.
- 300** (282). СУРАЖ, СУРАЖ, Б–5, г.п., Віцебскі. **1570**, Сураж, м., Віцебскі (24, 50). № 329, **1564–1565***, абазначаны.
- 301** (283). СУРВІЛІШКІ, СУРВІЛИШКИ, Б–2, в., Іёеўскі. **1594**, Сурвилишки, звестак няма, Ашменскі (231, 190–191). № 483, **1591**, абазначаны.
- 302** (284). СУША, СУША, Б–4, в., Лепельскі. **1600**, Суша, м., Полацкае (102, 124–125). № 500, **1595**, абазначаны.
- 303** (260). СЯЛЕЦ, СЕЛЕЦ, В–2, в., Бярозаўскі. **1579**, Селец, м., Берасцейскі (112, 115–119). № 205, **1532***, абазначаны.
- 304** (259). СЯННО, СЕННО, Б–4, г., Сенненскі. **1594**, Сенно, м., Віцебскі (66, 442–449). № 492, **1594**, абазначаны.
- 305** (294). ТАЛАЧЫН, ТОЛОЧИН, Б–4, г., Талачынскі. **1600**, Толочин, м., Аршанскі (145, 1112–1114 адв.). № 630, **1613**, абазначаны.
- ТЁТЧА гл. Цётча.
- ТИМКОВІЧИ гл. Цімкавічы.
- ТИТВА гл. Цытва.
- ТИХІНІЧИ гл. Ціхінічы.
- 306** (295). ТРАБЫ, ТРАБЫ, Б–2, в., Іёеўскі. **1568**, Трабы, м., Ашменскі (115, 158–159). № 237, **1538**, абазначаны.
- 307** (293). ТУРАЎ, ТУРОВ, В–3, г.п., Жыткавіцкі. **1518**, Туров, м. (147, 911–911 адв.). **1608**, Туров, звестак няма, Пінскі(30, 92). **1627**, Туров, г. (“место”), Пінскі (30, 127). № 32, да **1480**, абазначаны.

- 308** (296). ТУРА ЎЛЯ, ТУРОВЛЯ, Б–4, не існуе, Полацкі. **1584**, Туровля, гарадзішча, Полацкае (97, 119–120 адв.). № 640, **1613**, абазначаны.
- 309** (299). ТУРЭЙСК, ТУРЕЙСК, В–2, в., Шчучынскі. **1561**, Турейск, м., Лідскі (176, 216). № 643, **1613**, абазначаны.
- 310** (297). ТУРЭЦ, ТУРЕЦ, В–3, м., Карэліцкі. **1565**, Турец, м., Ноўгародскі (110, 934–935). № 641, **1613**, абазначаны.
- 311** (298). ТУРЭЦ, ТУРЕЦ, В–4, в., Клічаўскі. **1568**, Турец, звестак няма, Аршанскі (30, 23). № 642, **1613**, абазначаны.
- 312** (300). УГОРА, УГОРА, Б–3, не існуе, Braslaўскі. **1581**, Угор, м., Braslaўскі (113, 276–277 адв.). № 473, да **1590**, абазначаны.
- 313** (303). УЗДА, УЗДА, В–3, г.п., Уздзенскі. **1568**, Узда, м., Менскі (91, 116–123). № 435, **1590**, абазначаны.
- 314** (301). УКОЛЬСК, УКОЛЬСК, Б–3, в., Braslaўскі. **1605**, Укольск, звестак няма, Braslaўскі (150, 153 адв.–155). № 645, **1613**, абазначаны.
- 315** (31). ХАТАВА, ХОТОВО, В–3, в., Стадубцоўскі. **1582**, Хотова, с., Менскі (20, 300). ХОЛВА гл. Ліпень.
- 316** (27). ХОЛМЕЧ, ХОЛМЕЧЬ, В–5, в., Рэчыцкі. **1598**, Холмич, Колодчичи, м., Рэчыцкі (188, 437). № 438, **1583**, абазначаны; 537, **1613**, абазначаны. У табліцы і на карце С. Александровіча менавіта гэты населены пункт, мяркуючы па яго спасылцы на крыніцу і карце, у першым выпадку памылкова атаясамлены з Калацічамі Глускага раёна.
- ХОЛУЯ гл. Ліпень.
- ХОЛХЛО гл. Хоўхлава.
- 317** (30). ХОМСК, ХОМСК, В–2, в., Драгічынскі. **1605**, Хомск, м., Пінскі (17, 66, 69, 71). № 282, **1551–1552**, абазначаны.
- 318** (343). Вер., ХОЎХЛАВА, ХОЛХЛОВО, Б–3, в., Маладзечанскі. **1581**, Холхло, м., Менскі (130, 510). № 392, **1574***, абазначаны. Паводле С. Александровіча, гэта мястэчка на карце 1613 г. не паказана.
- 319** (32). ХУДАВА, ХУДОВО, Б–4, в., Крупскі. **1562**, Худово, звестак няма, Аршанскі (246, 32). **1624**, Худово, с., Аршанскі (9). № 539, **1613**, абазначаны.
- 320** (37). ЦЁТЧА, ТЁТЧА, Б–4, в., Ушацкі. **1588**, Тетча, с., Полацкае (27, 59). № 540, **1613**, абазначаны.
- 321** (36, 261). ЦІМКАВІЧЫ, ТИМКОВИЧИ, В–3, в., Капыльскі. **1587**, Тимковичи, м., Наўгародскі (12, 171). № 459, **1587**, абазначаны.
- 322** (35). ЦІХІНІЧЫ, ТИХІNІЧI, В–4, м., Рагачоўскі. **1585**, Тихіничы, звестак няма, Рэчыцкі (25, 153). № 137, да **1522**, абазначаны.
- 323** (26). ЦЫРЫН, ЦЫРИН, В–3, в., Карэліцкі. **1598**, Церин, м., Ноўгародскі (100, 790–790 адв.). № 298, **1551–1556**, абазначаны.
- 324** (38). ЦЫТВА, ЦЫТВА, В–3, в., Пухавіцкі. **1600**, Титва, с., Менскі (145, 44, 86 адв.–87 адв., 333–333 адв. і інш.). № 541, **1613**, абазначаны.

- 325** (34). ЦЯЦЕРЫН, ТЕТЕРИН, Б–4, в., Круглянскі. **1584**, Тетерин, м., Аршанскі (114, 112–115). № 250, **1540**, абазначаны.
- 326** (41). ЧАВУСЫ, ЧАУСЫ, В–5, г., Чавускі. **1604**, Чаусы, м., Аршанскі (9, 525). № 542, **1613**, абазначаны.
- 327** (39). ЧАРНА ЎЧЫЦЫ, ЧЕРНАВЧИЦЫ, В–1, в., Брэсцкі. **1586**, Чарнавчицы, м., Берасцейскі (116, 14). № 179, **1529**, абазначаны.
- 328** (42). ЧАРЭЯ, ЧЕРЕЯ, Б–4, в., Чашніцкі. **1591**, Черея, звестак няма, Аршанскі (2, 1–9). **1595**, Черея, звестак няма, Аршанскі (119, 20–21). № 543, **1613**, абазначаны.
- 329** (33). ЧАЧЭРСК, ЧЕЧЕРСК, В–5, г., Чачэрскі. **1609**, Чечэрск, м., Рэчыцкі (135, 135). № 91, **1509**, абазначаны.
- 330** (40). ЧАШНІКІ, ЧАШНИКІ, Б–4, г., Чашніцкі. **1550**, Чашники, м. (1, 113). **1602**, Чашники, м., Палацкае (134, 189–191 адв.). № 202, **1532**, абазначаны.
- 331** (91). ЧЭРВЕНЬ, ЧЕРВЕНЬ, В–4, г., Чэрвенъскі. **1598**, Игумен, м., Менскі (14, 139, 140, 164). № 239, **1539**, абазначаны.
- 332** (290). ШАРАШОВА, ШЕРЕШЕВО, В–2, г.п., Пружанскі. **1589**, Шерешово, м., Берасцейскі (98, 180 адв.–187). № 292, **1552–1553**, абазначаны.
- 333** (288). ШАЦК, ШАЦК, В–3, в., Пухавіцкі. **1600**, с., Менскі (145, 44, 77 адв.–80, 86 адв.–87 адв. і інш.). № 636, **1613**, абазначаны.
- 334** (291). ШКЛОЎ, ШКЛОВ, Б–5, г., Шклюўскі. **1579**, Шклов, м., Аршанскі (91, 22–26). № 404, **1578**, абазначаны.
- 335** (281). ШУПЕНИ, ШУПЕНИ, Б–4, в., Круглянскі. **1551**, Шупени, звестак няма, Аршанскі (104, 509 адв.–510 адв.). **1600**, Шупени, м., Аршанскі (101, 74 адв.–78). № 147, **1522**, абазначаны.
- 336** (299). ШЧУЧЫН, ЩУЧИН, В–2, г., Шчучынскі. **1579**, Щучин, звестак няма, Лідскі (14, 139). № 230, **1537**, абазначаны.
- 337** (257). ШЧЫДУТЫ, Б–4, не існуе, Чашніцкі. **1593**, Щидут, звестак няма, Аршанскі (163, 147). № 637, **1613**, не абазначаны.
- 338** (292). ШЫШОВА, ШИШЛОВО, Б–5, в., Горацкі. **1599**, Шишово, звестак няма, Аршанскі (159, 104–123). № 638, **1613**, абазначаны.
- 339** (97). ЮРАВЧЫ, ЮРОВИЧИ, В–4, в., Чэрвенскі. **1594**, Юрьевичи, с., Менскі (14, 139).
- 340** (99, 100). ЮР'ЕВА, ЮРЬЕВО, Б–4, в., Смалявіцкі. **1600**, Юрьево, м., Менскі (145, 1268–1269). № 475, **1590**, абазначаны.
- ЮРЬЕВИЧИ гл. Юравичы.
- 341** (87). ЯБЛЫНКА, ЯБЛОНЬКА, Б–4, в., Талачынскі. **1624**, Яблонка. м., Аршанскі (10).
- 342** (88). ЯВАР, ЯВОР, В–2, в., Дзятлаўскі. **1570**, Явор, звестак няма, Слонімскі (16, 613). № 563, **1613**, абазначаны
- 343** (344). ЯТРА, ЯТРА, В–2, в., Навагрудскі. **1562**, Ятра, м. (83, 340–341; 205, 108). **1584**, Ятра, звестак няма, Наўгародскі (114, 54–55 адв.). № 317, **1562***, абазначаны. Паводле С. Александровіча, гэта мястэчка на карце 1613 г. адсутнічае.

ДАДАТАК 3

Табліца.

Спаланізаваныя назвы населеных пунктаў Беларусі, што абазначаны на карце ВКЛ 1613 г.

№ п/п	Назва на карце	Індэкс	Тып	Сучасная назва			Раён	№ паводле дадатку 3
				беларуская	руская			
1	2	3	4	5	6	7	8	
1	Antonow	Ж-12	с	Антонаў	Антонов	Наравлянскі	8	
2	Babica	Ж-12	с	Барбараў	Барбаров	Мазырскі	22	
3	Barkalabow	Д-13	м	Баркалабава	Баркалабово	Быхаўскі	23	
4	Baszeia	Г-14	м	Бася	Бася	Горацкі	25	
5	Bereza	Е-8	м	Бяроза	Береза	Бярозаўскі	38	
6	Bezdzies	Е-8	м	Бездзеж	Бездеж	Драгічынскі	26	
7	Bialogrod	Д-8	с	Белагруды	Белогруда	Лідскі	27	
8	Bialymsie	Г-13	м	Бялынічы	Белыничы	Бялыніцкі	37	
9	Bielica	Г-13	м	Стара Беліца	Старая Белица	Сенненскі	290	
10	Bielica	Д-8	г	Беліца	Белица	Лідскі	28	
11	BiveiЯki	Г-9	м	Біюцішкі	Биотишкі	Ашмянскі	29	
12	Blotna	Г-8	м	Воранава	Вороново	Воранаўскі	57	
13	Bobr	Г-12	м	Бобр	Бобр	Крупскі	30	
14	Bobruisk	Д-11	м	Бабруйск	Бобруйск	Бабруйскі	18	
15	Bogdanow	Г-9	м	Багданаў	Богданов	Валожынскі	20	
16	Bohomedz	В-11	м	Бабынічы	Бобыничы	Полацкі	19	
17	Bogušewice	Д-11	с	Багушэвічы	Богушевичи	Бярэзінскі	21	
18	Borysow	Г-11	г	Барысаў	Борисов	Барысаўскі	24	
19	Brahin	Ж-13	м	Брагін	Брагин	Брагінскі	31	
20	Braslaw	В-9	г	Браслаў	Браслав	Браслаўскі	33	
21	Bressici	Ж-7	г	Брэст	Брест	Брэсцкі	34	
22	Brodziec	Д-12	с	Брадзец	Бродец	Бярэзінскі	32	
23	Brzestowica	Д-7	м	Вялікая Берастовіца	Великая Берастовица	Берастовіцкі	65	
24	Bychow	Д-13	м	Быхаў	Быхов	Быхаўскі	36	
25	Bystrzyca	Г-8	м	Быстрыца	Быстрица	Астрэвецкі	35	
26	Ceryn	Д-7	м	Цырын	Цырин	Карэліцкі	323	
27	Chelmiez	Ж-13	м	Холмеч	Холмеч	Рэчыцкі	316	
28	Chliwino	Г-11	с	Глівін	Глівін	Барысаўскі	83	

1	2	3	4	5	6	7	8
29	Cholwia	Д-11	м	Ліпень	Липень	Асіповіцкі	179
30	Chomsk	E-8	м	Хомск	Хомск	Драгічынскі	317
31	Chotowa	Д-9	с	Хатава	Хотово	Стайбцоўскі	315
32	Chudow	Г-12	м	Худава	Худово	Крупскі	319
33	Ciecierek	Д-14	м	Чачэрск	Чачерск	Чачэрскі	329
34	Ciecieryn	Г-13	м	Цяцерын	Тетерин	Круглянскі	325
35	Cihince	Д-12	м	Ціхінчы	Тихиничи	Рагачоўскі	322
36	Cimkowicze	Д-9	м	Цімкавічы	Тимковичи	Капыльскі	321
37	Ciotcza	B-12	м	Цётча	Тетча	Ушацкі	320
38	Citwa	Д-10	м	Цытва	Цытва	Пухавіцкі	324
39	Czarnawezycze	E-7	м	Чарнаўчыцы	Чернавчицы	Брэсцкі	327
40	Czažnički	B-12	м	Чашнікі	Чашники	Чашніцкі	330
41	Czausy	Г-14	м	Чавусы	Чаусы	Чавускі	326
42	Czereia	Г-12	м	Чарэя	Черэя	Чашніцкі	328
43	Dalkowicze	Г-11	м	Далькавічы	Дальковичи	Лагойскі	95
44	Darow	E-9	м	Дараўа	Дарэво	Ляхавіцкі	96
45	Dawidow Horodok	E-10	м	Давыд- Гарадок	Давид- Городок	Столінскі	94
46	Derewnia	Д-9	м	Дзераўная	Деревная	Стайбцоўскі	99
47	Dobožna	Д-12	м	Добасна	Добосна	Кіраўскі	104
48	Dolalyeze	Д-8	м	Дзяляцічы	Делятичи	Навагрудскі	101
49	Dolce	B-11	с	Вялікія Дольцы	Великие Дольцы	Ушацкі	70
50	Dolhinow	Г-10	м	Даўгінава	Долгиново	Вілейскі	97
51	Dorohy	Д-11	м	Новыя Дарогі	Новые Дороги	Старадарожскі	229
52	Dory	Г-9	с	Доры	Доры	Валожынскі	107
53	Doxicó	Г-10	с	Докшыцы	Докшицы	Докшыцкі	105
54	Dozarzi	Г-11	с	Домжарычы	Домжерицы	Лепельскі	106
55	Druia	B-9	м	Друя	Друя	Браслаўскі	110
56	Druyskidwor	B-9	м	Вер., Друйск	Друйск	Браслаўскі	108
57	Dryssa	B-10	м	Верхнядзвінск	Верхнедвинск	Верхнядзвінскі	47
58	Dryswiath	B-9	м	Дрысвяты	Дрисвяты	Браслаўскі	111
59	Dubrowa	Г-9	м	Дубрава	Дуброва	Маладзечанскі	112
60	Dubrowna	Г-14	м	Дуброўна	Дубровна	Дубровенскі	113
61	Duda	Д-8	м	Дуды	Дуды	Іўеўскі	115
62	Dudakowuze	Г-13	м	Дудаковічы	Дудаковичи	Круглянскі	114
63	Dukora	Д-10	м	Ду́кора	Ду́кора	Пухавіцкі	116
64	Dunilowicze	B-10	м	Дунілавічы	Дуниловичи	Пастаўскі	117
65	Dworzei	Д-7	м	Дварэц	Дворец	Дзятлаўскі	98
66	Dziesna	B-11	м	Дзісна	Дисна	Мёрскі	100
67	Dziewiatkowieze	E-8	м	Старая Дзеявиткавічы	Старые Девятивковичи	Слонімскі	297
68	Gieranoupy	Г-8	м	Геранёны	Геранёны	Іўеўскі	82
69	Gorcislaw	Б-13	м	—	—	Вер., Гарадзцкі	81

1	2	3	4	5	6	7	8
70	Grauþyßki	Г-8	м	Граўжышкі	Граужишки	Ашмянскі	90
71	Grodno	Д-6	г	Гродна	Гродно	Гродзенскі	91
72	Grußka	Г-12	с	Ігрушка	Ігрушка	Крупскі	135
73	Hlubokie	В-10	м	Глыбокое	Глубокое	Глыбоцкі	85
74	Hluskodubrowiczkie	Е-11	м	Глуск	Глуск	Глускі	84
75	Hluskopohoryle	Д-11	м	Гарадок	Городок	Глускі	80
76	Hoki	Г-14	м	Горы	Горы	Горацкі	89
77	Holowaeza	Д-7	м	Галавачы	Головачи	Гродзенскі	72
78	Holowczyn	Г-13	м	Галоўчын	Головчин	Бялыніцкі	74
79	Homel	Е-14	м	Гомель	Гомель	Гомельскі	87
80	Horodek	В-13	м	Гарадок	Городок	Гарадоцкі	78
81	Horodek Ostroczyzczki	Г-10	м	Астрашыцкі Гарадок	Острошицкій Городок	Мінскі	13
82	Horodok	Ж-7	м	Гарадзец	Городец	Кобрынскі	76
83	Horodzißcze	Д-10	м	Гарадзішча	Городище	Мінскі	77
84	Horwol	Е-13	м	Горваль	Горваль	Рэчыцкі	88
85	Hrebiennia	Д-10	с	Грэбень	Гребень	Пухавіцкі	92
86	Hresko	Д-10	м	Грэск	Грек	Слуцкі	93
87	Iablonka	Г-12	с	Яблынька	Яблонька	Талачынскі	341
88	Iawor	Е-8	м	Явар	Явор	Дзятлаўскі	342
89	Ieziernica	Д-8	м	Азярніла	Озерница	Слонімскі	6
90	Ieziora	Д-7	м	Азёры	Озёры	Гродзенскі	5
91	Ihumain	Д-11	м	Чэрвень	Червень	Чэрвенскі	331
92	Ikaznia	В-9	м	Іказнь	Иказнь	Браслаўскі	136
93	Ilia	Г-10	м	Ілля	Ілья	Вілейскі	137
94	Indura	Д-6	м	Індура	Індурা	Гродзенскі	138
95	Iniow	Д-8	м	Люшнева	Люшнево	Баранавіцкі	194
96	Isciolna	Д-7	м	Ішчална	Іщелна	Шчучынскі	141
97	Iskule	Д-9	м	Ішкалдзь	Ішколдъ	Баранавіцкі	140
98	Iuriewicze	Д-11	с	Юравічы	Юровичи	Чэрвенскі	339
99	Iuriewo	Г-10	м	Юр'ева	Юрьево	Смалявіцкі	340
100	Iuriewo	Г-11	м	Юр'ева	Юрьево	Смалявіцкі	340
101	Iwaczewice	Е-8	м	Івацэвічы	Івацевичи	Івацэвіцкі	133
102	Iwie	Д-8	м	Іўе	Івье	Іўеўскі	139
103	Iwieniec	Д-9	м	Івянец	Івенец	Валожынскі	134
104	Kamien	Г-11	м	Камена	Камено	Лагойскі	145
105	Kamien	Д-9	м	Камень	Камень	Валожынскі	146
106	Kamieniec	Е-7	м	Камянец	Каменец	Камянецкі	147
107	Kanosa	Д-9	м	Кунаса	Куноса	Нясвіжскі	168
108	Karzeniec	Г-9	м	Куранец	Куренец	Вілейскі	169
109	Kiasnesiolo	Г-10	м	Краснае	Красное	Маладзечанскі	161
110	Kiþcin	В-11	м	Кішчына Слабада	Кишина Слобода	Барысаўскі	151

1	2	3	4	5	6	7	8
111 Kleezk		Д-9	г	Клецк	Клецк	Клецкі	152
112 Kniazyze		Г-13	с	Княжыцы	Княжицы	Магілёўскі	153
113 Kobylniki		Г-9	м	Нарач	Нарочь	Мядзельскі	220
114 Kobyn		Ж-7	м	Кобрын	Кобрин	Кобрынскі	154
115 Kochanow		Г-13	м	Коханава	Коханово	Талачынскі	158
116 Koidatiow		Д-10	м	Дзяржынск	Дзержинск	Дзяржынскі	102
117 Kolno		Е-11	м	Кольна	Кольно	Жыткавіцкі	155
118 Komaie		Г-9	м	Камаі	Комаі	Пастаўскі	144
119 Kopyl		Д-9	м	Копыль	Копыль	Копыльскі	148
120 Kopys		Г-13	м	Копысь	Копысь	Аршанскаі	156
121 Korelicze		Д-9	м	Карэлічы	Кореличи	Карэліцкі	149
122 Koseinicze		Г-10	м	Касцяневічы	Косткевічы	Вілейскі	150
123 Kosian		Б-12	м	-	-	Шумілінскі	143
124 Kossow		Е-8	м	Косава	Косово	Івацвіцкі	157
125 Kozan Horodi		Е-9	м	Кажан-Гарадок	Кожан-Городок	Лунінецкі	142
126 Krais		Г-10	м	Крайск	Крайск	Лагойскі	159
127 Krasnystaw		Г-12	м	Абчуга	Абчуга	Крупскі	2
128 Krewo		Г-9	м	Крэва	Крево	Смаргонскі	167
129 Kriyczow		Г-15	м	Крычаў	Кричев	Крычаўскі	166
130 Krobyn		Д-9	м	Крошын	Крошин	Баранавіцкі	162
131 Kruhla		Г-13	м	Круглае	Круглое	Круглянскі	163
132 Krupa		Д-8	м	Крупава	Крупово	Лідскі	164
133 Krupka		Г-12	м	Крупкі	Крупки	Крупскі	165
134 Krzemicnica		Д-7	м	Крамяница	Кремяница	Зэльвенскі	160
135 Kudzin		Г-13	м	Вялікі Кудзін	Великий Кудин	Бялыніцкі	68
136 Lachowczyn		Г-13	м	Лагаўшчына	Логовщина	Талачынскі	170
137 Lachowicze		Е-9	г	Ляхавічы	Ляховичи	Ляхавіцкі	195
138 Lachowicze		Ж-8	с	Ляхавічы	Ляховичи	Драгічынскі	196
139 Lachwa		Е-10	м	Лахва	Лахва	Лунінецкі	173
140 Lemnica		Г-13	м	Лемніца	Лемница	Талачынскі	177
141 Lepel		В-12	м	Стары Лепель	Старый Лепель	Лепельскі	295
142 Leßnica		Г-11	м	Лошніца	Лошица	Барысаўскі	185
143 Leßniczkipriewos		Д-12	м	Вер., Перавоз	Перевоз	Бярэзінскі	240
144 Lida		Д-8	г	Ліда	Лида	Лідскі	178
145 Liebieda		Д-8	м	Лебядка	Лебедка	Лідскі	175
146 Liebiedziow		Г-9	м	Лебедзева	Лебедево	Маладзечанскі	174
147 Lipa		Д-9	м	Вялікая Ліпа	Великая Липа	Нясвіжскі	66
148 Lipniški		Д-8	м	Ліпнішкі	Липнишки	Губінскі	180
149 Lipsk		Е-9	м	Ліпск	Липск	Ляхавіцкі	181
150 Lisna		Б-10	м	Лісна	Лисно	Верхнядзвінскі	182
151 Lmtapy		Г-9	м	Лынтупы	Лынтупы	Пастаўскі	190
152 Lohibyn		Е-9	м	Лагішын	Логишин	Пінскі	171
153 Lohoisk		Г-10	м	Лагойск	Логойск	Лагойскі	172

1	2	3	4	5	6	7	8
154 Loiowagord		Ж-14	м	Лоеў	Лоев	Лоеўскі	183
155 Luban		Е-10	м	Любань	Любань	Любанскі	192
156 Lubiecz		Д-9	м	Любча	Любча	Навагрудскі	193
157 Luczay		В-9	м	Лучай	Лучай	Пастаўскі	189
158 Lukomla		Г-12	м	Лукомль	Лукомль	Чашніцкі	186
159 Luna		Д-7	м	Лунна	Лунна	Мастоўскі	188
160 Lunia		Е-9	с	Лунін	Лунин	Лу́нінецкі	187
161 Lyskow		Е-7	м	Лыскава	Лысково	Пружанскі	191
162 Mahylna		Д-10	м	Магільна	Могильно	Узденскі	198
163 Markow		Г-9	м	Маркава	Марково	Маладзечанскі	204
164 Mazy		Ж-12	г	Мазыр	Мозыр	Мазырскі	199
165 Miadzial		Г-9	г	Мядзел	Мядзел	Мядзельскі	217
166 Miedzyrzecz		Д-7	м	Міжэрэчы	Міжеричы	Зэльвенскі	205
167 Mikolaiwtzyna		Д-9	м	Мікалаеўшчына	Міколаевщына	Стайбцоўскі	206
168 Milebeuskihorodek		Г-12	м	Замачак	Замочек	Чашніцкі	126
169 Mileza		Г-10	м	Мільча	Мильча	Вілейскі	207
170 Minsk		Д-10	г	Мінск	Мінск	Мінскі	209
171 Mir		Д-9	м	Мір	Мір	Карэліцкі	210
172 Mohilow		Г-13	г	Магілёў	Магілев	Магілёўскі	197
173 Molczar		Д-8	м	Моўчадзь	Молчадь	Баранавіцкі	213
174 Molodcezno		Г-9	м	Маладзечна	Молодечно	Маладзечанскі	201
175 Moßar		В-10	м	Месар	Мосар	Глыбоцкі	211
176 Mosty		Д-7	м	Левыя Масты	Левые Мосты	Мастоўскі	176
				Правыя Масты	Правые Мосты	Мастоўскі	252
177 Motol		Е-8	м	Моталь	Мотоль	Іванаўскі	212
178 Moysieiewicze		Г-11	м	Майсеевщына	Моисеевщына	Барысаўскі	200
179 Mseiobohow		Д-7	м	Мсібава	Мстібово	Вайкавыскі	214
180 Mseislaw		Г-15	м	Мсіслаў	Мстислав	Мсіслаўскі	215
181 Myß		Е-8	г	Старая Мыш	Старая Мышь	Баранавіцкі	291
182 Nacza		Г-12	м	Нача	Нача	Воранаўскі	222
183 Nacza		Д-7	м	Нача	Нача	Крупскі	223
184 Naliboki		Д-9	с	Налібакі	Налибоки	Стайбцоўскі	219
185 Narocz		Г-9	м	Нарач	Нарочь	Вілейскі	221
186 Nesuisium		Д-9	г	Нясвіж	Несвіж	Нясвіжскі	231
187 Niedzwiedzice		Е-9	м	Мядзведзечы	Медведичи	Ляхавіцкі	216
188 Niehniewieze		Д-8	м	Нягневічы	Негневичи	Навагрудскі	230
189 Nießezerda		Б-11	м	-	-	Расонскі	224
190 Nowogrodek		Д-8	г	Навагрудак	Новогрудок	Навагрудскі	218
191 Nowydwor		Д-7	м	Новы Двор	Новый Двор	Шчучынскі	225
192 Nowydwor		Е-7	м	Новы Двор	Новый Двор	Свіслацкі	226
193 Obolce		Г-13	м	Абольцы	Обольцы	Талачынскі	1
194 Oczysca		Д-11	с	Ачыжа	Очижа	Чэрвенскі	16
195 Odruczko		Г-13	м	Друцк	Друцк	Талачынскі	109

1	2	3	4	5	6	7	8
196	Olbiey	B-9	м	Галбяя	Голбяя	Пастаўскі	73
197	Olsiany	Г-8	м	Гальшаны	Гольшаны	Ашмянскі	75
198	Omchowceze	E-10	м	Амговічы	Омговичи	Слуцкі	7
199	Opsa	B-9	м	Опса	Опса	Браслаўскі	232
200	Orewa	Г-12	м	Арава	Арава	Круглянскі	9
201	Orly	E-9	м	Вялікія Арлы	Великіе Орлы	Столінскі	69
202	Orba	Г-13	г	Орша	Орша	Аршанскі	233
203	Osinhorodok	B-10	м	Асінагарадок	Осіногородок	Пастаўскі	10
204	Oskala	B-12	м	Воската	Воската	Гарадоцкі	58
205	Obmiana	Г-8	г	Ашмяны	Ошмяны	Ашмянскі	17
206	Ostroczycze	Г-10	м	Астрошицы	Острошицы	Лагойскі	14
207	Ostroladowicze	Ж-13	м	Астрагляды	Острогляды	Брагінскі	12
208	Ostrow	E-9	м	Востраў	Остров	Ляхавіцкі	59
209	Ostrowie	Г-8	м	Астравец	Островец	Астравецкі	11
210	Ostrywnna	Д-7	м	Астына	Астына	Шчучынскі	15
211	Oza	Д-6	м	Гожа	Гожа	Гродзенскі	86
212	Ozierzybcia	B-12	м	Езярышча	Езерыще	Гарадоцкі	118
213	Ozunicze	B-9	м	Ажуны	Ожуны	Пастаўскі	4
214	Pelikany	B-9	м	Вер., Мілюнцы	Мілюнцы	Браслаўскі	208
215	Perezdzir	Д-10	м	Пярэжыр	Пережир	Пухавіцкі	258
216	Periecze	E-11	м	Парэчча	Поречье	Акцябрскі	238
217	Perstun	Д-6	с	Перстунь	Перстунь	Гродзенскі	242
218	Petrykowicze	E-11	м	Петрыкаў	Петриков	Петрыкаўскі	244
219	Piaseczna	Д-10	м	Пясочнае	Песочное	Капыльскі	259
220	Piaski	Д-7	м	Пескі	Пески	Мастоўскі	243
221	Pieczkowski-	G-9	м	Гарадок	Городок	Маладзечанскі	79
	horodek						
222	Pierbaie	Д-9	м	Пяршаі	Першаі	Валожынскі	257
223	Pinsk	E-9	г	Пінск	Пинск	Пінскі	245
224	Pleßczenice	Г-11	м	Плещаніцы	Плещеницы	Лагойскі	246
225	Pliša	B-10	м	Пліса	Плиса	Глыбоцкі	247
226	Pobolowo	E-12	м	Побалава	Поболово	Рагачоўскі	248
227	Podorosk	E-7	м	Падароск	Подороск	Ваўкавыскі	234
228	Pohost	B-9	м	Новы Пагост	Новый Погост	Мёрскі	227
229	Poloczk	B-11	г	Полацк	Полоцк	Полацкі	250
230	Polone	Г-13	м	-	-	Сенненскі	236
231	Polonka	E-8	м	Палонка	Полонка	Баранавіцкі	235
232	Polovo	B-9	м	Полова	Полово	Пастаўскі	249
233	Popina	Ж-8	с	Папіна	Попино	Драгічынскі	237
234	Porozow	E-7	м	Поразава	Порозово	Свіслацкі	251
235	Postawy	B-9	м	Паставы	Поставы	Пастаўскі	239
236	Propoisk	Д-14	м	Слаўгарад	Славгород	Слаўгарадскі	280
237	Pruzana	E-7	м	Пружаны	Пружаны	Пружанскі	253

1	2	3	4	5	6	7	8
238 Przelom	Д-6	м	Пералом	Перелом	Гродзенски	241	
239 Przywalka	Д-6	м	Прывалка	Привалка	Гродзенски	254	
240 Psuia	В-11	м	Псуя	Псуя	Глыбоцкі	255	
241 Puchowicze	Д-11	м	Пухавічы	Пуховичи	Пухавіцкі	256	
242 Radcza	Г-13	м	Стара Радча	Стара Радча	Круглянски	292	
243 Radoml	Г-14	м	Радамля	Радомля	Чавускі	261	
244 Radostowo	Г-10	м	Радастава	Радостово	Драгічынски	262	
245 Radoškowice	Ж-8	м	Радашковічы	Радашковичи	Маладзечанскі	263	
246 Radun	Д-7	м	Радунь	Радунь	Воранаўскі	264	
247 Radziwiłow	Г-12	м	Старабарысаў	Староборисов	Барысаўскі	288	
248 Rakow	Д-10	м	Ракаў	Раков	Валожынски	266	
249 Rohaczow	Е-13	м	Рагачоў	Рогачов	Рагачоўскі	260	
250 Ros	Д-7	м	Рось	Рось	Ваўкавыскі	267	
251 Rozanna	Е-7	м	Ружаны	Ружаны	Пружански	269	
252 Rozauka	Д-7	м	Ражанка	Рожанка	Шчучынски	265	
253 Rubieziewieze	Д-9	м	Рубяжэвічы	Рубежевичи	Стаўбцоўскі	268	
254 Rzeczki	Г-9	м	Рэчкі	Речки	Вілейскі	271	
255 Rzeczyca	Е-13	г	Рэчыца	Речица	Рэчыцкі	272	
256 Rzepuchow	Г-13	м	Рэпухава	Репухово	Аршанскі	270	
257 Sczydat	Г-12	м	-	-	Чашніцкі	337	
258 Serwecz	Г-10	м	Вялікай Сэрвач	Великая Сервеч	Вілейскі	67	
259 Sienno	В-13	м	Сянно	Сенно	Сенненскі	304	
260 Silce	Е-7	м	Сялец	Селец	Бярозаўскі	303	
261 Simkowicze	Д-9	м	Цімкавічы	Тимковичи	Капыльскі	321	
262 Sitno	Б-11	м	Малое Сітна	Малое Ситно	Полацкі	202	
263 Slonim	Е-8	г	Слонім	Слонім	Слонімскі	281	
264 Slowienie	Г-12	м	Славені	Словени	Талачынскі	278	
265 Slowiensk	Г-9	м	Славенск	Славенск	Валожынскі	279	
266 Sluczk	Е-10	г	Слуцк	Слуцк	Слуцкі	282	
267 Smoluny	Г-13	м	Смаляны	Смоляны	Аршанскі	283	
268 Smorgonie	Г-9	м	Смаргонь	Сморгонь	Смаргонскі	284	
269 Sobotniki	Д-8	м	Суботнікі	Суботники	Іўеўскі	299	
270 Sokol	В-11	м	-	-	Расонскі	285	
271 Sokolnia	Г-13	м	Старое Саколіна	Старое Соколино	Талачынскі	93	
272 Solomireczki	Г-10	м	Сёмкаў	Сёмков	Мінскі	277	
			Horodek	Гарадок	Городок		
273 Sopockini	Д-6	м	Сапоцкін	Сапоцкін	Гродзенски	274	
274 Stankow	Д-10	м	Станькава	Станьково	Дзяржынскі	287	
275 Staresiolo	Д-10	м	Старое Сяло	Старое Село	Мінскі	294	
276 Starosiele	Г-13	м	Стараселле	Староселье	Шклюцкі	289	
277 Starynki	Г-10	м	Старынкі	Старинки	Вілейскі	296	
278 Striebyn	Е-13	м	Стрэшын	Стрешин	Жлобінскі	298	

1	2	3	4	5	6	7	8
279 Stwolowitze	Д-9	м	Сталовічы	Столовичи	Баранавіцкі	286	
280 Suchodolce	В-11	с	Малья Дольцы	Малые Дольцы	Ушацкі	203	
281 Supienno	Г-13	с	Шупені	Шупени	Круглянскі	335	
282 Suraß	В-13	м	Сураж	Сураж	Віцебскі	300	
283 Surywilißki	Г-8	м	Сурвілішкі	Сурвилишки	Іўеўскі	301	
284 Sußa	Г-12	м	Суша	Суша	Лепельскі	302	
285 Swier	Г-9	м	Свір	Свирь	Мядзельскі	275	
286 Swierzno	Д-9	м	Новы Свержан	Новый Свержан	Стаўбцоўскі	228	
287 Swislocz	Д-11	м	Свіслач	Свислочь	Асіповіцкі	276	
288 Szaczk	Д-10	м	Шацк	Шацк	Пухавіцкі	333	
289 Szczucim	Д-7	м	Шчучын	Шучин	Шчучынскі	336	
290 Szerebrow	Е-7	м	Шарашова	Шерешово	Пружанскі	332	
291 Szklow	Г-13	м	Шклоў	Шклов	Шклоўскі	334	
292 Szyßrwo	Г-14	м	Шышова	Шишово	Горацкі	338	
293 Tarow	Е-10	м	Тураў	Туров	Жыткавіцкі	307	
294 Toloczyn	Г-13	м	Талачын	Толочын	Талачынскі	305	
295 Traby	Г-8	м	Трабы	Трабы	Іўеўскі	306	
296 Turowla	В-12	м	-	-	Полацкі	308	
297 Turze	Д-9	м	Турэц	Турец	Карэліцкі	310	
298 Turzec	Д-13	м	Турэц	Турец	Клічаўскі	311	
299 Turzysk	Д-8	м	Турэйск	Турейск	Шчучынскі	309	
300 Uhora	В-9	м	-	-	Браслаўскі	312	
301 Ukolskidwor	В-9	м	Укольск	Укольск	Браслаўскі	314	
302 Ula	В-12	м	Вула	Ула	Бешанковіцкі	61	
303 Uzda	Д-9	м	Узда	Узда	Уздзенскі	313	
304 Uzlowiec	Е-8	м	Вензавец	Вензовец	Дзятлаўскі	46	
305 Wasielißki	Д-7	м	Васілішкі	Василишки	Шчучынскі	44	
306 Wawiecka	Д-7	м	Ваверка	Ваверка	Лідскі	39	
307 Wiazyn	Г-9	м	Вязынь	Вязынь	Вілейскі	64	
308 Widzi	В-9	м	Відзы	Видзы	Браслаўскі	49	
309 Wieleze	Е-10	с	Вільча	Вильча	Лунінецкі	51	
310 Wilika	Г-9	м	Вілейка	Вілейка	Вілейскі	50	
311 Wisniow	Г-9	м	Вішнева	Вишнево	Валожынскі	53	
312 Witepsk	В-13	г	Віцебск	Вітебск	Віцебскі	52	
313 Wiuzenne	В-10	м	Верхніе	Верхнєе	Глыбоцкі	48	
314 Woistoma	Г-9	м	Войстам	Войстом	Смаргонскі	54	
315 Wolkolata	В-10	м	Валкалата	Волколата	Докшыцкі	40	
316 Wolkowiska	Д-7	г	Ваўкаўыск	Волковыск	Ваўкаўыйскі	45	
317 Wolma	Д-9	м	Волма	Волма	Дзяржынскі	55	
318 Wolma	Д-10	м	Волма	Волма	Смалявіцкі	56	
319 Wolozyn	Д-9	м	Валожын	Воложин	Валожынскі	41	
320 Wolpa	Д-7	м	Воўпа	Волпа	Ваўкаўыскі	60	
321 Woromecz	В-11	м	Варонічы	Вороничи	Полацкі	43	

1	2	3	4	5	6	7	8
322 Woronczewice		Г-13	м	Варанцэвічы	Воронцевичи	Талачынскі	42
323 Wyhonebzcz		E-9	м	Выганашчы	Выгоноши	Івацэвіцкі	62
324 Wybokie		E-6	м	Высокое	Высокое	Камянецкі	63
325 Zablocie		Д-7	м	Забалаць	Заболотъ	Воранаўскі	124
326 Zamошье		B-9	м	Замошша	Замошье	Браслаўскі	127
327 Zanorozeze		Г-9	м	Занарач	Занарочъ	Мядзельскі	128
328 Zaslaw		Г-10	м	Заслаўе	Заславье	Мінскі	129
329 Zazierze		Д-10	м	Зазер'е	Зазер'е	Пухавіцкі	125
330 Zditowo		E-8	м	Здзітава	Здитово	Бярэзайскі	130
331 Zebin		Г-11	м	Зембін	Зембин	Барысаўскі	131
332 Zelwia		Д-7	м	Зэльва	Зельва	Зэльвенскі	132
333 Zermony		Д-8	м	Жырмуны	Жирмуны	Воранаўскі	122
334 Zieciola		Д-8	м	Дзятлава	Дзятлово	Дзятлаўскі	103
335 Zodzіўki		Г-9	м	Жодзішкі	Жодишки	Смаргонскі	120
336 Zoludeki		Д-7	м	Жалудок	Желудок	Шчучынскі	119
337 Zuprany		Г-8	м	Жупраны	Жупраны	Ашмянскі	121
338 Zycin		Д-10	с	Жыцін	Житин	Асіповіцкі	123
339 Без назвы		Д-6	м	Адэльск	Одельск	Гродзенскі	3
340 Без назвы		Г-10	м	Вер., Гайна	Гайна	Лагойскі	71
341 Без назвы		Г-9	м	Вер., Лоск	Лоск	Валожынскі	184
342 Без назвы		Г-9	м	Вер., Сакаўчына	Саковщина	Валожынскі	273
343 Без назвы		Г-9	м	Вер., Хоўхлава	Холхово	Маладзечанскі	318
344 Без назвы		Д-8	м	Вер., Ятра	Ятра	Навагрудскі	343

ДАДАТАК 4

Пераклад з лацінскай мовы на беларускую назваў некаторых іншых геаграфічных аб'ектаў, а таксама надпісаў-камептарыў, што маюцца на карце “Вялікае Княства Літоўскае. 1: 1 293 000”. 1613 г.

(А-1 – індэкс трапецій, што ўтвараеца паралелямі і мерыдыянамі)

1. А-1. Балтыйская мора.
2. А-5. Частка Азіі.
3. А-5. Вялікі Лівонскі заліў.
4. А-7. Частка Лівоніі.
5. А-9. Дакладнае апісанне ВКЛ ды іншых, прылеглых да яго краёў, зробленае і выдадзенае ў свет стараннем, клопатам і на сродкі найяснейшага і найвялікшага валадара і пана Мікалая Крыштофа Радзівіла, з ласкі Божай князя Свяшчэнай Рымскай імперыі на Алыцы і Нясьвіжу, графа на Шыдлаўцы і Міры, рыцара Святой Труны Ерусалімской ды інш.
6. А-12. Межы вялікага маскоўскага князя.

7. А–14. Касцёл Вітаўта.
8. Б–5. Курляндскае княства.
9. Б–7. Земгалія.
10. Б–9. Лівонцаў, падбітых маскоўскай зброяй і тыраніяй, бярэ ў 1559 г. у Пазітоліі пад сваю ахову і апеку польскі кароль.
11. В–1. Балтыйскае мора.
12. В–4. Жамойць.
13. В–4. Куронскае возера.
14. В–10. Р. Индрыца, мяжа Лівоніі.
15. В–10. Р. Дуна, альбо Дзвіна, у Пталемэя Рубон.
16. В–12. Палацк забраны маскавітам у 1563 г. пры Жыгімонце Аўгусце, адабраны назад каралём Стэфанам.
17. В–12. У 1564 г. ля крэпасці Ула Мікалаем Радзівілам, князем на Дубінках і Біржах пад камандаваннем Жыгімента Аўгуста было знішчана 30 000 чалавек войска маскавітаў, якім кіраваў Сівіццый.
18. В–13. Віцебск – самы надзеіны абарончы пункт Літвы супроць набегаў маскавітаў.
19. В–14. Літвіны стрымліваюць і адбіваюць уварванні маскавітаў.
20. Г–3. Прусія.
21. Г–5. Р. Хронан (Кронан), а цяпер Нёман.
22. Г–8. Альшаны, даўней княства.
23. Г–14. Палову гэтага маста робяць і рамантуюць нашыя, а палову – маскавіты.
24. Тут у 1514 г. Канстанцінам, князем на Астрогу, пад камандаваннем Жыгімента Першага было знішчана 40 000 маскоўскага войска.
25. Г–14. Магілёўскі павет.
26. Д–1. Р. Вістула, альбо Вейзель.
27. Д–2. Частка Куювіі – правінцыі Вялікай Польшчы.
28. Д–10. Выток Нёмана.
29. Д–10. Лічба 5 азначае межы Слуцкага княства, хоць яно належыць да Новагародскага ваяводства.
30. Д–12. Рагачоўская тэрыторыя.
31. Е–2. Р. Вістула, інакш Юстула і Істула, даўней – Вандал.
32. Е–4. Частка Мазовіі.
33. Е–6. Падляшша.
34. Е–8. Падлессе, (якое) некаторыя называюць Палессем, а жыхары Полесьём.
Гэта частка Літвы, край сумежны з Валынню, лясісты і балоцісты, адкуль і атрымаў сваю назыву. Ён настолькі багаты мёдам і рыбою, што ўсе суседнія краі спажываюць рыбу, прывезеную адсюль. Яна высушваецца на паветры і выстаўляецца на продаж.
35. Е–9. Р. Струмень, тут набывае назыву Прыпяць.
36. Е–10. Слуцкае княства.

37. Е–10. Балоты Палесся. На прасторы гэтай надзвычай вялікай правінцыі сустракаюцца месцы настолькі забалочаныя і такія вялікія, што ў некаторых мясцінах, здаецца, маюць выгляд велізарнага возера. У гэтым прычыне таго, што мы не пазначылі сапрэдную адлегласць гэтых месцаў. Аднак, каб ты меў уяўленне пра іх і пра тое, наколькі далёка адно ад іншага, мы паставілі лічбы, а кропкамі акрэслілі іх крывізу. Бо калі б ты захацеў вызначыць на мясцовасці тое, што адзначае цыркуль, то атрымаецца, што рака Прыпяць, якая на сваім шляху ад Гарадка да Кіева цячэ не больш за 60 міль, дасягае 120 міль.
38. Е–11. Прыпяць, альбо Перэпець.
39. Е–13. Барыстэн, які ціпер называецца Непр (Днепр)*.
40. Е–13. Наглядны паказ межаў ВКЛ:
- * – гэты знак, паставілены між кропкамі, паказвае старажытныя межы ВКЛ;
- – а гэтым знакам абазначаюцца новыя межы гэтага ж Княства.
- Там жа, дзе між кропак стаяць абодва гэтыя знакі (як бачым перад сабою), лічы, што сучасныя межы супадаюць з даўнімі.
41. Ж–2–3. Тлумачэнне знакаў альбо выяў: Вялікі горад. Горад. Горад ваяводскі. Горад судовы, альбо павятовы, дзе разбіраюцца справы шляхты. Княская рэзідэнцыя. Рэзідэнцыя рымскага біскупа. Сядзіба грэцкага епіскапа, якіх народ заве ўладыкамі. Мястечка. Сяло з домамі шляхціча.
42. Ж–4. Частка Малой Польшчы.
43. Ж–6. Чырвоная Русь (“Руссія”).
44. Ж–7. Уладава, даўней – княства.
45. Ж–7. Палессе.
46. Ж–8. Валынь гэтабочная.
47. З–2. Выразаная ў Гэссэля Гэрарда.
48. З–3. Выбю Вільгельм Янсон пад знакам пазалочанага сонечнага гадзінніка ў Амстэрдаме ў 1613 г.
49. З–3. Вялічка, салінныя капальні.
50. З–4. Бохіна, салінныя капальні.
51. З–6. Таму, хто глядзіць на карту. Край, прылеглы да ВКЛ, мы выпісваем на гэты ліст не так дакладна, як таго патрабавала справа (ідучы за звычаем іншых географаў). Бо тут старанна і дакладна апісваеца толькі Вялікае княства Літоўскае, так, як яно размяшчалася ў сваіх даўніх межах. Не здзіўляйся таксама, калі велічыні ў цыркуле па даўжыні міляў, паказаных тут, не будзе дакладна адпавядыць нейкае месца, бо гэта выкліканы крывізною шляху і няроўнасцю міляў, бо літоўскія большыя за польскія, а рускія і падольскія – за літоўскія.
52. З–10. Валынь тагабочная, якую некаторыя называюць то Украінаю, то Нізам.
53. З–14. Крэпасць Мараўск, нядайна збудаваная маскавітамі.
54. З–15. Частка Севярскага княства.

* На карце ў гэтым месцы памылкова “Niemen” — Нёман.

55. И–3. Мілі вялікія. Мілі сярэднія. Мілі звычайныя, альбо ўжываныя.
 56. И–7. Р. Днестр, названая Пталемэм Тырас за хуткасць і імклівасць плыні.
 57. И–7. Частка Покуця.
 58. И–9–10. Падолія.
 59. И–12. Пусткі з гэтага боку Дняпра.
 60. И–13. Горад Корсунь, збудаваны каралём Стэфанам у 1581 г.
 61. И–14. Пусткі за Дняпром.

Пераклад Алеся Жлуткі і Міхала Спрыданава

ДАДАТАК 5

Пераклад з лацінскай мовы на беларускую карткуга апісання ВКЛ, што зменшана ў другім і некаторых пазнейшых перавыданіях карты “Вялікае Княства Літоўскае. 1: 1 293 000”. 1613 г.

Зычліваму чытчу нашае вітанне!

Складаючи з усёй магчымай стараннасцю гэту геаграфічную карту ВКЛ, мы палічылі вартым намаганняў дадаць да яе нейкія звесткі пра становішча краіны і пра звычаі людзей, каб тым самым найлепші запірэчыць выказванням і творам тых аўтараў, якія падалі ў сваіх книгах пра гэтую краіну шмат сумніўнага.

Абышоўшы дзеля складання карты гэты край амаль цалкам, мы пабачылі тое, што не адпавядае або нават супірэчыць іхнім пісанням. Вялікае Княства Літоўскае – гэта найабсяжнейшы і найцудоўнейшы край, які багаты азёрамі, рыбнымі ставамі, вялікімі ішматводнымі рэкамі, галоўнымі з якіх суднаходнымі з'яўляюцца Хранон, які цяпер называецца Нёманам, Рубон, сёння – Дзвіною, Барысфен, па-народнаму званы Дняпром, Буг, Прывіць, Вілія, Бярэзіна, Шчара, Святая, Нявіжа, Свіслач, Случ, Лань ды інш. Ён увесе пакрыты вельмі каштоўнымі лясамі, якія даюць найбольшы плён ад палявання і збирання мёду і ў якіх здабываецца дастатковая колькасць матэрыйалу для караблёў, дамоў і атрымання попелу.

Насуперак меркаванню некаторых пісьменнікаў, якія сцвярджаюць, што ён даступны толькі зімою, гэты край мае лёгкі доступ з усіх бакоў надзейнымі і зусім не цяжкапраходнымі шляхамі, бо падарожнік, які ідзе з Польшчы, не замочыць, як мы кажам, нават падэшвы нагі.

Край вельмі ўрадлівы і багаты на ўсялякае збожжа, пасевы якога заўсёды выспяваюць.

Пасведчыць пра яго плоднасць і ўрадлівасць могуць Караблявец і Рыга, найславутейшыя гандлёвые гарады, якія дастаўляюць збожжа, прывезенае караблемі з Літвы, у заморскія краі. І таму літвіны цяпер вядуть широкі гандаль рознымі таварамі з іншымі народамі, бо апрача разнастайных відаў збожжа, а менавіта высокаякасныя пшаніцы, ячменю і г.д., адсюль вывозяцца таксама лён, каноплі, валовыя шкуры, лой, воск, попел, а таксама футры дзікіх жывёл, асабліва куніц, баброў, лісаў і многае іншае.

Хоць тут і няма капальняў золата, срэбра і медзі, але металаў гэтых заўсёды было і цяпер ёсьць цалкам дастаткова. І тут не выменьваюць рэчаў за рэчы, як пішуць некаторыя, а народ моцна траціцца хіба толькі на водары і розныя прыправы да страв, разнастайныя напоі ды залататканыя і ядвабныя шаты.

У краіне вельмі шмат гарадоў, мястечак і вёсак. Першы з іх – Вільня, сталіца ўсяго краю, горад шматлюдны і найвялікшы: у акружнасці разам з прадмесцямі яна займае каля дзвюх нямецкіх міль. Яна размешчана каля сутоку рэк Віліі і Вільні, з якіх тая, што дала імя гораду, меншая, а другая – большая і суднаходная. Апошняя, калі адмераць ніжэй Вільні чатыроццаць міль, калі Коўна злываецца з Нёманам. У самім горадзе бачна шмат выдатна збудаваных грамадскіх і прыватных будынкаў. Драўляных жа дамоў сёння малі, і яны стаяць у закавулках, аддаленых месцах і ў прадмесцях. У Вільні ёсьць таксама два прыгожыя, але не вельмі моцныя замкі. Адзін знаходзіцца на пагорку, называным Тур, і збудаваны ў часы паганства, але ён ужо частковая разваліўся ад старасці. Другі размешчаны на раўніне, дзе рака Вільня ўпадае ў Вілю. У Вільніза велізарны кошт пабудаваны біскупскі касцёл, прысвечаны св. Станіславу. Апрача таго, у горадзе ёсьць шмат храмаў рымскага падпарадкавання і рускага абраду, а таксама квітнёе шматлікімі высадкоднымі і навукамі заснаваная на немалімі сродкамі Акадэмія Таварыства Езуітавага. Там жа мае сваю сядзібу ў выдатнай царкве грэцкага абраду пад вызваннем Найсвяцейшай Дзевы Марыі мітрапаліт Русі.

У гэтым Княстве ёсьць таксама іншыя біскупствы рымскага веравызнання – Жамойцкае і Янаўскае (яно ж і Луцкае), ёсьць і епіскапы грэцкага веравызнання, а менавіта – Полацкі і Пінскі, якіх па-народнаму называюць уладыкамі, і якія паддягаюць рымскаму касцёлу, чыйму падпарадкаванню яны паддалі сябе ў 1596 г. у Бярэсці. У Княстве славяцца таксама два іншыя калегіумы: Полацкі, які фундаваў польскі кароль Стэфан, атрымаўшы шмат перамог над маскавітамі, і Нясвіжскі, збудаваны князем гэтага горада.

Не апошній годнасці таксама каралеўскія гарады: Трокі, Коўна, Гародна, Бярэсце, Полацк, Менск, Магілёў, Новагародак і княжацкія: Слуцк, Нясвіж і Біржы.

У малых гарадах радзей можна сустрэць памяшканні з грубакаю, бо замест грубак яны ставяць усярэдзіне печы для варкі ежы і выпечкі хлеба. Як і ў іншых суседніх краях, яны ў большасці выпадкаў не маюць комінаў. Ад іх яны атрымліваюць цяпло, дым жа выходитзіць з пакою праз дзвёры і адтуліну, праробленую дзеля гэтага ўверсе будынка, і дым гэты не асляпляе, як мяркуюць некаторыя, усіх у памяшканні. Гэткае ж сустракаецца і ў вёсках, але не ў маёнткахі дамахшляхты, якія звычайна бываюць больш упараткованымі і прасторнымі. Магнаты ж маюць палацы і цудоўныя замкі, упрыгожаныя ўсялякімі замежнымі аздабленнямі, абстаўленыя разнастайнаю мэбллю і ўбранствам, а некаторыя з іх умацаваны мурамі, валамі і шматлікімі ваеннымі машынамі.

Сяляне-жамойты, якія насяляюць вёскі, у зімовы час жывуць у хатах, але не падобных да шалома з тэлеронамі, як памылкова апавядаюць многія, узяўшы

гэта, думаю, з паведамленняў іншых, а прадаўгаватых, дзе ў сярэдзіне палае запалена вогнішча, да якога сядоаць гэтыя вяскоўцы, і размяшчаюць тут коней ды іншую жывёлу і ўсе хатніе начынне, хоць у іх не бракуе і вялікіх печаў. Гэта яны робяць, каб засцерагчы адсцюжы рабочую жывёлу, як сведчыць Кромер у кнізе «Пра становішча Польшчы».

Пра паходжанне літвінаў і найменне Літвы пісьменнікі, пішучы кожны па-свойму, прыводзяць розныя меркаванні. Мы ж, дбаючы пра сцісласць выкладу, не будзем пра гэта пісаць, адсылаючы зацікаўленага ў высвягленні гэтых пытанняў да гісторыкаў, а менавіта да Мехавіта (кн. 4, раздз. 39, і кн. 2, раздз. 2) пра Літву, Ёдкі Дэцыя «Пра фамілію Ягелонаў» ды інш. Літвіны – народ, які карыстаецца шматлікімі вольнасцямі, надзвычай ветлівымі, абыходлівымі і гасцінны, так што яны не толькі ахвотна прымаюць незнаёмых, але нават самі запрашаюць іх атачаюць усялякім клюпатам. Літвіны падатлівыя да наследавання звычаяў тых, з кім жывуць, асабліва чужаземцаў.

На вайне яны славяцца сваёй конніцай. І на вайну едуць на высадакародных конях, а не, як пішуть некаторыя аўтары, на тыхмаленъкіх і слабых, якія прызначаны толькі для хатній працы. А некаторыя з магнатаў не шкадуюць сродкаў на выдатных коней, купляючы і прывозячы із Італіі, Нямеччыны і Турцыі, і маюць іх цэлья табуны. Да спехі яны носяць на ўзор палякаў. Вайну вядуць заўсёды, аднак ніколі не пачынаюць яе, калі толькі не напалі на іх саміх, і ваююць не толькі зімою, як апавядаюць гісторыі, выдадзеныя чужаземцамі, якія не ведаюць становішча ў краіне.

Адзенне ў літвінаў даволі багатае. Яны маюць яго шмат і розных відаў. У іх выдатнае харчаванне: апрача мяса хатній жывёлы і птушак, на стол падаюцца таксама стравы з дзікіх жывёл, птушак і рыбы з рознымі спецыямі ды іншымі прыправамі. Напой, які робіцца з мёду, вады і хмелю, да якога дадаюцца сок, выціснуты з вішняў, і розныя прыправы. Ён захоўваецца, асабліва ў дамахвяльможаў, да ста і больш гадоў, а сваёю слодыччу і смакам, здаецца, пераўзыходзіць і мальвазійскае віно. Не так ужо і даўно тут прызываіліся таксама да ўжывання віна, гэтак, што яго п'е цяпер і просты люд на сваіх бяседах. Яно вазамі прывозіцца з Вугоршчыны, а з Гішпаніі, Францыі і з Рэйну дастаўляецца да Карабляўца і Рыгі, а пасля адтуль караблямі завозіцца ў Літву.

Вяскоўцы жывуць больш бедна і ашчадна. Ядуць чорны хлеб і харчуюцца гароднінай і мясам свойскай жывёлы, якой тут велізарная колькасць. Звычайны напой – гарэлка, п’юць таксама піва і ваду з мёдам, але радзей.

Літвіны, адкінуўшы бязбожнае шанаванне дэманаў, прынялі Хрыстовую веру тады, калі Ягайла, вялікі князь Літвы, узяў у жонкі Ядвігу, каралеву Польшчы, а 4 лютага 1386 г., калі быў закладзены падмурак дамоваў іуніі між палякамі і літвінамі, быў ахрышчаны ў Кракаве архыбіскупам гнезненскім Бадзантам разам з роднымі братамі Вітаутам і Свідрыгайлам. За іх прыкладам з радасцю прынялі христ шляхта і плебс, а прыняўшы, захоўвалі яго так доўга, пакуль ужо ў нашыя часы не

былі завезены з Нямеччыны ў Польшчу ерасі, якія заразілі таксама і Літву. Але цяпер яны жывуць згодна з хрысціянскім звычаем, як іншыя каталіцкія народы, а тыя звычай старажытных літвінаў, пра якія пісаў Эней Сільвій, яны адкінулі так, што яны ў іх ці звязліся, ці іхня продкі ніколі не былі да іх прывязаны. Гэта, як ты ўбачыш, больш адпавядзе рэчаіснасці.

Вось жа, гэтае блаславёнае Княства, аднавіўшы і паширыўшы старыя дамоўы, аднадушнаю згодаю, а не з-за страху, як сцвярджаюць некаторыя недасведчаныя людзі, у 1569 г. нарэшце з'ядналася і амаль зраслося з Каралеўствам Польскім у адно дзяржаўнае цела, захаваўшы свае права і вольнасці, бо літвіны гэтак жа, як і раней, утрымалі свае законы і асобныя літоўскія ўрады. Абедзве часткі ўжо шчасліва з'яднаны і дапамагаюць адной у змаганні супраць ворагаў.

Калі хочаш даведацца пра гэтыя рэчы болей, звязріся да гісторыкаў, бо мы сцісля выклалі тут толькі тое, што неабходна для выяўленія прауды і абавяржэння непраудзіва напісанага некаторымі гісторыкамі. Ты ж, калі будзеш тут, пабачыш сам тое, пра што даведаўся ад нас, а не іншас.

На разе бывай і прымізычліва гэтую вялікую справу найяснейшага князя, які аддаў на яе выкананне столькі клопату і сродкаў, а таксама нашу нічэмную працу. Бывай здаровы і карыстайся!

Т[омаш] М[акоўскі], польскі генерал.

У Амстэрдаме.

Выбіў Гульельм Янсан, пад знакам сонечнага гадзінніка 1613.

Пераклад А.Жлуткі і М.Спрыданава

Крыніцы, даследаванні і карты

1. Аддзел рукапісаў Бібліятэкі АН Літвы. Ф. 16. А.з. 22.
2. Там жа. А.з. 51.
3. Там жа. Ф. 18. А.з. 120.
4. Там жа. Ф. 43. А.з. 3940.
5. Там жа. А.з. 1331.
6. Аддзел рукапісаў Бібліятэкі Вільнюськага ўніверсітета. Ф. 4. А.з. 91.
7. Там жа. А.з. 1217.
8. Там жа. А.з. 1609.
9. Там жа. А.з. 4914.
10. Там жа. А.з. 34365.
11. Акты, издаваемые Комиссию, высочайше учрежденной для разбора древних актов в Вильне. Т. 1. Вильна, 1865.
12. Акты, издаваемые Виленской археографической комиссией. Т. 8. Вильна, 1875. №.
13. Там жа. Т. 14. Вильна, 1887. №.
14. Там жа. Т. 18. Вильна, 1891. №.
15. Акты, издаваемые Виленской комиссией для разбора древних актов. Т. 21. Вильна, 1894. №.
16. Там жа. Т. 22. Вильна, 1895. №.
17. Там жа. Т. 28. Вильна, 1901. №.
18. Там жа. Т. 31. Вильна, 1904. №.
19. Там жа. Т. 33. Вильна, 1908. №.

20. Там жа. Т. 36. Вильна, 1912. №.
21. Там жа. Т. 39. Вильна, 1915. №.
22. Акты Литовско-Русского государства. Вып. 1. М., 1899.
23. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией. Т. 2. СПб., 1848. №.
24. Там жа. Т. 3. СПб., 1848. №.
25. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией. Т. 1. СПб., 1863. №.
26. Там жа. Т. 2. СПб., 1865. №.
27. Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси, издаваемый при Управлении Виленского учебного округа. Т. 1. Вильна, 1867. №.
28. Там жа. Т. 3. Вильна, 1867. №.
29. Там жа. Т. 4. Вильна, 1867. №.
30. Там жа. Т. 6. Вильна, 1869. №.
31. Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссией для разбора древних актов, состоящей при киевском, подольском и волынском генерал-губернаторе. Ч. 7. Т. 1. Киев, 1886. №.
32. Барысаў Г.Е., Удалыцоў В.М. Старонкі мінулага // Памяць: Гісторыка-дакументальная хроніка Быхаўскага раёна. Мн., 1990.
33. Беларусская савецкая энцыклапедыя. Т. 7. Мн., 1973.
34. Военно-топографическая карта России. 1:126 000. 1855–1875. РядХ, л. 6–8, рядXI, л. 5–9, рядXII, л. 5–9, рядXIII, л. 4–10, рядXIV, л. 4–10, рядXV, л. 2–10, рядXVI, л. 2–10, рядXVII, л. 2–10, рядXVIII, л. 2–10, рядXIX, л. 2–10, рядXX, л. 2–10.
35. Гильтебрандт П.А. Рукописное отделение Виленской публичной библиотеки. Вып. 1. Вильна, 1871.
36. Гашкевич И.И. Виленская губерния: Полный список населенных мест со статистическими данными о каждом поселении. Вильна, 1905.
37. Грицкевич А.П. Частновладельческие города Белоруссии в XVI–XVIII вв. Мн., 1975.
38. Грушевский А.С. Пинское Полесье: Исторические очерки. Ч. 2: XIV–XVI вв. 1903.
39. Ён жа. Карта Туровского и Городецкого районов в половине XVI в. // Там жа. Приложение 1.
40. Ён жа. Карта Пинского района в половине XVI в. // Там жа. Приложение 2.
41. Дзяржаўны гістарычны архіў Літвы. Фонд Старажытныя акты. А.з. 25.
42. Там жа. А.з. 60.
43. Там жа. А.з. 108.
44. Там жа. А.з. 113.
45. Там жа. А.з. 114.
46. Там жа. А.з. 4753.
47. Там жа. А.з. 5349.
48. Там жа. А.з. 15474.
49. Там жа. А.з. 15518.
50. Там жа. Ф. 16. А.з. 13.
51. Там жа. Ф. 525. Воп. 8. А.з. 710. Документ 4.
52. Там жа. А.з. 771. Пакунак 2. Документ 1.
53. Там жа. Ф. 1276. Воп. 1. А.з. 378.
54. Довгялло Д.И. Черейский монастырь. Могилев, 1900. Приложения. №.
55. Жучкевич В.А., Малышев А.Я., Рогозин Н.Е. Города и села Белорусской ССР. Мн., 1959.
56. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі: Брэсцкая вобласць. Мн., 1984.
57. Там жа: Віцебская вобласць. Мн., 1985.
58. Там жа: Гомельская вобласць. Мн., 1985.
59. Там жа: Гродзенская вобласць. Мн., 1986.
60. Там жа: Магілёўская вобласць. Мн., 1986.
61. Там жа: Мінская вобласць. Кн. 1. Мн., 1987.

62. Там жа. Кн. 2. Мн., 1987.
63. Имя тваё Белая Русь. Мн., 1991.
64. Инвентари Литвы XVII в.: Сб. док. Вильнюс, 1962. №.
65. Историко-юридические материалы, извлеченные из актовых книг губерний Витебской и Могилевской, хранящихся в Центральном архиве в Витебске... Вып. 8. Витебск, 1877.
66. Там жа. Вып. 20. Витебск, 1890.
67. Там жа. Вып. 29. Витебск, 1901. №.
68. Там жа. Вып. 30. Витебск, 1903. №.
69. Там жа. Вып. 32. Витебск, 1906. №.
70. Клепатский П.Г. Очерки по истории Киевской земли. Т. 1: Литовский период Одессы, 1912.
71. Ён жа. Карта Мозырского повета // Там жа. С. 196–197.
72. Ён жа. Карта Овручского повета // Там жа. С. 230–231.
73. Ён жа. Карта Любечского повета // Там жа. С. 276–277.
74. Ён жа. Карта Чернобыльского повета // Там жа. С. 312–313.
75. Копысский З.Ю. Экономическое развитие городов Белоруссии в XVI–первой половине XVII в. Мн., 1966.
76. Кордт В. Материалы по истории русской картографии. Вып. 2: Карты всей России и западных ее областей до конца XVII в. Киев., 1910.
77. Литовская Метрика. Кн. 227: Кн. судных дел 8 (1533–1535) / Подгот. И. Валиконите, С. Лазутка, Н. Шимене. Вильнюс, 1997.
78. Любавский М.К. Областное деление и местное управление Литовско-Русского государства ко времени издания Первого Литовского Статута: Исторические очерки. М., 1892.
79. Ён жа. Политическая карта Литовско-Русского государства конца XV и начала XVI в. 1:2 520 000 // Там жа. Приложение.
80. Ён жа. Литовско-русский сейм: Опыт по истории учреждения в связи с внутренним строем и внешней жизнью государства. М., 1901. Приложения. №.
81. Метрыка ВКЛ (Расійскі дзяржаўны архіў старажытных актаў. Ф. 389 – “Литовская метрика”. Воп. 1) А.з. 13.
82. Там жа. А.з. 31.
83. Там жа. А.з. 38.
84. Там жа. А.з. 41.
85. Там жа. А.з. 50.
86. Там жа. А.з. 51.
87. Там жа. А.з. 58.
88. Там жа. А.з. 59.
89. Там жа. А.з. 60.
90. Там жа. А.з. 63.
91. Там жа. А.з. 64.
92. Там жа. А.з. 65.
93. Там жа. А.з. 66.
94. Там жа. А.з. 67.
95. Там жа. А.з. 68.
96. Там жа. А.з. 69.
97. Там жа. А.з. 70.
98. Там жа. А.з. 72.
99. Там жа. А.з. 73.
100. Там жа. А.з. 76.
101. Там жа. А.з. 85.
102. Там жа. А.з. 86.
103. Там жа. А.з. 88.
104. Там жа. А.з. 237.

105. Там жа. А.з. 238.
106. Там жа. А.з. 242.
107. Там жа. А.з. 246.
108. Там жа. А.з. 247.
109. Там жа. А.з. 256.
110. Там жа. А.з. 260.
111. Там жа. А.з. 268.
112. Там жа. А.з. 272.
113. Там жа. А.з. 274.
114. Там жа. А.з. 275.
115. Там жа. А.з. 278.
116. Там жа. А.з. 281.
117. Там жа. А.з. 282.
118. Там жа. А.з. 284.
119. Там жа. А.з. 285.
120. Там жа. А.з. 286.
121. Там жа. А.з. 531.
122. Минская старина. Вып. 4: Тройчанский архив. Мн., 1913. №
123. Нацыянальны гісторычны архіў Беларусі ў Гродне. Ф 1. Воп. 1. А.з. 43.
124. Нацыянальны гісторычны архіў Беларусі. КМФ 5. Воп. 1. А.з. 673.
125. Там жа. А.з. 1380.
126. Там жа. А.з. 1687.
127. Там жа. А.з. 1696.
128. Там жа. А.з. 1767.
129. Там жа. Ф. 694. Воп. 2. А.з. 1995.
130. Там жа. А.з. 4960.
131. Там жа. А.з. 7381.
132. Там жа. Воп. 3. А.з. 1118.
133. Там жа. Воп. 4. А.з. 813.
134. Там жа. А.з. 1336.
135. Там жа. А.з. 1556.
136. Там жа. А.з. 1731.
137. Там жа. А.з. 1942.
138. Там жа. А.з. 1974.
139. Там жа. А.з. 5700.
140. Там жа. А.з. 5719.
141. Там жа. Воп. 7. А.з. 655.
142. Там жа. А.з. 764.
143. Там жа. Ф. 1324. Воп. 1. А.з. 3.
144. Там жа. Ф. 1722. Воп. 1. А.з. 14.
145. Там жа. Ф. 1727. Воп. 1. А.з. 1.
146. Там жа. Ф. 1732. Воп. 1. А.з. 6.
147. Там жа. Ф. 1736. Воп. 1. А.з. 4.
148. Там жа. Ф. 1737. Воп. 1. А.з. 3.
149. Там жа. А.з. 6.
150. Там жа. Ф. 1747. Воп. 1. А.з. 1.
151. Там жа. А.з. 2.
152. Там жа. Ф. 1751. Воп. 1. А.з. 1.
153. Там жа. Ф. 1755. Воп. 1. А.з. 13.
154. Там жа. Ф. 1776. Воп. 1. А.з. 1.
155. Там жа. А.з. 2.

156. Там жа. Ф. 1785. Воп. 1. А.з. 7.
157. Там жа. А.з. 15.
158. Там жа. Ф. 1848. Воп. 1. А.з. 1.
159. Там жа. Ф. 1928. Воп. 1. А.з. 69.
160. Оглоблин Н.Н. Объяснительная записка к карте Полоцкого повета во 2-й половине XVI в. // Сб. Археологического института. СПб., 1880. Кн. 3. Отд. 2. С. 3–53; Кн. 4. Отд. 2. С. 3–75.
161. Ён жа. Карта Полоцкого повета во второй половине XVI в. 1:378 000 // Там жа. Кн. 4. Отд. 2. Приложение.
162. Описание рукописного отделения Виленской публичной библиотеки. Вып. 3. Вильна, 1898. Приложения. №.
163. Опись документов Виленского центрального архива древних актовых книг. Вып. 1. Вильна, 1901.
164. Там жа. Вып. 10. Вильна, 1913. №.
165. Память: Ист.-докум. хроника Шумилинскага района. Мн., 1985.
166. Там жа: Ист.-докум. хроника Березовскага района. Мн., 1987.
167. Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Талачынскага раёна. Мн., 1988.
168. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Ляхавіцкага раёна. Мн., 1989.
169. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Быхаўскага раёна. Мн., 1990.
170. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Бешанковіцкага раёна. Мн., 1991.
171. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Лёзенскага раёна. Мн., 1992.
172. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Пружанскага раёна. Мн., 1992.
173. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Гродзенскага раёна. Мн., 1993.
174. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Хойніцкага раёна. Мн., 1993.
175. Там жа: Гіст.-дакум. хроніка Навагрудскага раёна. Мн., 1996.
176. Писцовая книга Гродненской экономии с прибавлениями, изданная Виленской комиссией для разбора древних актов. Ч. 1. Вильна, 1881.
177. Там жа. Ч. 2. Вильна, 1882.
178. Писцовые книги Московского государства. Ч. 1: Писцовые книги XVI в. СПб., 1877.
179. Полное собрание русских летописей. Т. 32. М., 1975.
180. Полоцкая ревизия 1552 г. М., 1905.
181. Пташицкий С.Л. Завещание Юрия Деспота Зеновича 1582 г. // Русская старина. 1878. № 6. С. 503–511.
182. Рапановіч Я.Н. Слоўнік назваў населеных пунктаў Віцебскай вобласці. Мн., 1977.
183. Ён жа. Слоўнік назваў населеных пунктаў Брэсцкай вобласці. Мн., 1980.
184. Ён жа. Слоўнік назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці. Мн., 1981.
185. Ён жа. Слоўнік назваў населеных пунктаў Гродзенскай вобласці. Мн., 1982.
186. Ён жа. Слоўнік назваў населеных пунктаў Магілёўскай вобласці. Мн., 1983.
187. Ён жа. Слоўнік назваў населеных пунктаў Гомельскай вобласці. Мн., 1986.
188. Расійскі дзяржаўны гістарычны архіў. Ф. 823. Воп. 1. А.з. 211.
189. Ревизия пущ и переходов звериных в бывшем Великом княжестве Литовском с присою-
куплением грамот и привилегий на входы в пущи и на земли, составленная старостой
мстобоговским Григорием Богдановичем Воловичем в 1559 г., с прибавлением другой
актовой книги, содержащей в себе привилегии, данные дворянами и священникам Пинско-
го повета, составленной в 1554 г. Вильна, 1867.
190. Русская историческая библиотека. Т. 20. СПб., 1903.
191. Там жа. Т. 27. СПб., 1910.
192. Там жа. Т. 33. Пг., 1915.
193. Специальная карта Европейской России. 1:420 000. 1865–1875. Л. 6, 7, 14, 15, 16, 28, 29,
30, 44.

194. Специальная карта западной части России. 1:420 000. 1826–1840. Л. XXII, XXIII, XXVII, XXXIII, XXXIV.
195. Социально-политическая борьба народных масс Белоруссии: Сб. док. и материалов. В 3 т. Т. 1: конец XVI–1648 г. Мн., 1988. №.
196. Спирidonов М.Ф. Исторический документ – для современной серии книг: Населенные пункты Белоруссии в Переписи войска Великого княжества Литовского 1567 г. // Навіны Беларускай акадэміі. 1991. 28 чэрв.
197. Ён жа. Беларусь в конце XVI в. 1:1 000 000 // Ён жа. Закрепощение крестьянства Беларуси (XV–XVI вв.). Мн., 1993. Приложение.
198. Ён жа. Создание истории поселений Беларуси – актуальная задача // М.М. Улашчык і праблемы беларускай гістарыграffii, крыніцаў і археаграфіі (да 90-х угодкаў вучонага). Матэр. наувк.-канф. Мінск, 14–15 лютага 1996 г. Мн., 1997. С. 202–208, 319–320.
199. Ён жа. Заславль в XVI в. Мн., 1998.
200. Ён жа. Карта Великого княжества Литовского (1613 г.) как источник по истории населённых пунктов Беларуси // Гістарычныя крыніцы: праблемы класіфікацыі, вывучэння і выкладання. Матэр. да Міжнар. наувк.-практ. канф., прысвечанай 120-годдзю з дня нараджэння У.І. Пічэты. Мн., 1998. С. 65–66.
201. Ён жа. Акт о разделе имения Брягин. 1574 г. // Беларускі археаграфічны штогоднік. Вып. 1. Мн., 2000. С. 194–204.
202. Спрыданоў М.Ф. З свой дауніны// Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Ляхавіцкага раёна. С.65–68.
203. Ён жа. Вытокі // Там жа. С. 71–75.
204. Ён жа. Гербы гарадоў феадальнай Беларусі // Маладосць. 1990. № 12. С. 156–163. Рэц. на кн.: Цітоў А.К. Гарадская геральдыка Беларусі. Мн., 1989.
205. Ён жа. Паны і прыгоннія // Памяць. Гіст.-дакум. хроніка Навагрудскага раёна. С. 93–123.
206. Ён жа. Першая ардынацыя ў Беларусі // Гістарычна-археалагічны зборнік. Мн., 1996. № 8. С. 198–216.
207. Ён жа. Наданне Свіслацкай воласці Міхаілу Гарабурду (Да праблемы скарачэння дзяржаўных уладанняў у Вялікім княстве Літоўскім у XV–XVI стст.) // Штогоднік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі науку Беларусі, 1999. Мн., 1999. С. 124–137.
208. Ён жа. Як з'явіліся езуіты ў Нясвіжы // Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Нясвіжскага раёна. Мінск, 2001. С. 41–46; Документы сведчаць (Прышлій Нясвіжу на магдэбургскія права) // Там жа. С. 51–52.
209. Список населенных мест Витебской губернии. Витебск, 1906.
210. Список населенных мест Могилевской губернии. Могилев, 1910.
211. Указатель населенных местам Гродненской губернии. Гродна, 1911.
212. Францыск Скарына і яго час: Энцыкл. давед. Мн., 1988.
213. Цітоў А. Гарадская геральдыка Беларусі. Мн., 1989.
214. Ярмолович В.С. Список населенных пунктов Минской губернии. Мн., 1909.
215. Alexandrowicz S. Mapa Wielkiego Księstwa Litewskiego Tomasza Makowskiego z 1613 r. tzw. "radziwiłłowska" jako źródło do dziejów Litwy i Białorusi // Studia zródłoznawcze. Warszawa; Poznań, 1965. T. 10. S. 33–67.
216. Ён жа. Miasta Białorusi w XVI i pierwszej połowie XVII w. // Kwartalnik historyczny. 1968. q 2. S. 411–420. Рэц. на кн.: Копысский З.Ю. Экономическое развитие городов Белоруссии в XVI–первой половине XVII в. Мн., 1966.
217. Ён жа. Pierwsze zaginione wydanie radziwiłłowskiej mapy Wielkiego Księstwa Litewskiego // Kwartalnik historii kultury materialnej. 1968. № 3. S. 539–545.
218. Ён жа. Geneza i rozwój sieci miasteczek Białorusi i Litwy do połowy XVII w. // Acta Baltico-Slavica. Białystok, 1970. T. 7. S. 47–108.

219. Ён жа. Miasta i miasteczka Białorusi i Litwy około 1650 r. (w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1582 r.) 1:2 220 000 // Tam же. Dodatek.
220. Ён жа. Miasta i miasteczka Wlk. Ks. Litewskiego i Podlasia około 1650 r. (w granicach 1582 r.) 1:2 000 000 // Ён жа. Powstanie sieci miejskiej Podlasia na tle wczesnych procesów urbanizacyjnych w Wielkim Księstwie Litewskim // Kwartałnik historii kultury materialnej. 1980. № 3. Dodatek.
221. Ён жа. Rozwój kartografii Wielkiego Księstwa Litewskiego od XV do połowy XVIII w. Wyd. 2, popr. i uzupełn. Poznań, 1989.
222. Ён жа. Kartografia wojskowa Wielkiego i Litewskiego do połowy XVII w. // Kartografia wojskowa krajów strefy bałtyckiej XVI–XX w. Toruń, 1996. Dodatek 1. Kopię drugiego abordażu wydania 1613 g.
223. Archiwum książąt Sanguszków w Sławucie. T. 4. Lwów, 1890. №.
224. Tam же. T. 7. 1554–1572. Diplomataryusz gałęzi Niesuchojezskiej. T. 2. Lwów, 1910. ą.
225. Buczek K. Dzieje kartografii polskiej od XV do XVIII w. Zarzys analityczno-syntetyczny. Wrocław; Warszawa; Kraków, 1963.
226. Hedemann O. Glebokie: Szkiec dziejów. Wilno, 1935.
227. Jabłonowski A. Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przełomu z wieku XVI na XVII. Dział 2: "Ziemie Ruskie" Rzeczypospolitej. Warszawa; Wiedeń, 1899–1904.
228. Jakubowski J. W sprawie mapy Litwy Tomasza Makowskiego (1613) // Przegląd geograficzny. Ron 1. 1918–1919. S. 297–306.
229. Ён жа. Mapa Wielkiego Księstwa Litewskiego w połowie XVI w. 1. Część północna. 1:1 600 000. Kraków, 1928. S. 5–21. Dodatek.
230. Ён жа. Powiat grodzieński w w. XVI. 1:400 000. Kraków, 1934. S. 1–16. Dodatek.
231. Jankowski Cz. Powiat oszmiański: Materiały do dziejów ziemi i ludzi. Cz. 1. Kraków, 1896.
232. Tam же. Cz. 2. Kraków, 1897.
233. Tam же. Cz. 3. Kraków, 1898
234. Jaroszewicz J. Obraz Litwy pod względem jej cywilizacji od czasów najdawniejszych do końca wieku XVIII. Cz. 2: Litwa w pierwszych trzech wiekach po przyjęciu wiary chrześciańskiej. Wilno, 1844.
235. Kuzminski M. Posiadłości Gasztoldów w XV–XVI. 1:2 000 000 // Olbracht Marcinowicz Gasztold // Ateneum Wilenskie. 1928. R. 5. Dodatek.
236. Lietuwo's TSR administracinio-teritorinio suskirstymo zinynas / Parengė Z. Norejka, V. Strawinskas. 2 dalis. Vilnius, 1976.
237. Lulewicz H. Radziwiłł Mikołaj Krzysztof // Polski słownik biograficzny. T. 30. Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987. S. 349–361.
238. Malczewska M. Latyfundium Radziwiłłów w. XV do połowy XVI w. Warszawa; Poznań, 1985.
239. Merczyng H. Mapa Litwy z r. 1613 ks. Radziwiłła Sierotki pod względem matematycznym i kartograficznym // Sprawozdania z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Wydział 3. R. 6 (1913). Z. 6. S. 416–440.
240. Ochmanski J. Powiat kobryński II poł. XVI w: Mapa // Ён жа. Gospodarka folwarczna dóbr hospodarskich na Kobryńsczyźnie: Studium z dziejów folwarku w dobrach na Białorusi. Koniec XV–pocz. XVII w // Kwartałnik historii kultury materialnej. Warszawa, 1958. № 3. S. 374.
241. Ён жа. Powstanie i rozwój latyfundium biskupstwa wileńskiego (1387–1550). Poznań 1963.
242. Ён жа. Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Poznań, 1972.
243. Pietkiewicz K. Księzgajłowie i ich latyfundium do połowy XVI w. Poznań, 1982.
244. Ён жа. Najstarszy inwentarz dóbr Radziwiłłowskich z 1528 r. // Lituano-Slavica Posnaniensis. Studia historica. 1985. T. 1. S. 175–186.
245. Ён жа. Mapa 1: Latyfundia Kiežgajłów w XV i XVI w. // Tam же. Dodatek.
246. Sapiehowie: Materiały historyczno-genealogiczne i majątkowe. T. 1. Pb., 1890. Dokumenty. №.
247. Senieji Lietuvos æmélaiapiai: Iš Vilniaus universiteto bibliotekos rinkinių / Sudarė, aprašus parengė A. Braziūnienė. 1–2. Vilnius, 1999.

248. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników Pierwszego powszechnego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. i innych źródeł urzędowych. T. 7. Cz. 1: Województwo nowogródzkie. Warszawa, 1923.
249. Tam ja. T. 7. Cz. 2: Ziemia Wileńska. Warszawa, 1923.
250. Tam ja. T. 5: Województwo białostockie. Warszawa, 1924.
251. Tam ja. T. 8: Województwo poleskie. Warszawa, 1924.
252. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. 1–15. Warszawa, 1880–1902.
253. Wawrzynzyk A. Rozwój wielkiej własności na Podlasiu w XV i XVI w. Wrocław, 1951.
254. Яна ж. Powiat brzeski w drugiej połowie XVI w. 1:1 000 000 // Там же. Dodatek.
255. Wojtkowiak Z. Mapa: Podziały administracyjno-terytorialne Litwy Zawilejskiej w XV-połowy XVI w // Ён же. Litwa Zawilejska w XV ipierwszej połowie XVI w. Poznań, 1980. S. 124–125.

Міхаіл Спрыдонаў

канд.гіст.навук, старши нав. супр. Інстытута Гісторыі НАН Беларусі
Асноўны кірунак даследавання:

Беларусь часоў ВКЛ: эканамічна гісторыя, гісторыя населеных пунктаў
Адрас: Інстытут гісторыі НАН Беларусі
в.Акадэмічная 1
220072 Менск
т.пр. (017) 284-18-81